

Music for Life 2011: Diarree We **do** give a shit

Educatief pakket lager onderwijs

Inhoudstafel

1. Introductie
2. Basisinformatie
3. Doelstellingen educatief pakket lager onderwijs
4. Lesfiches basispakket
5. Uitbreidingen
6. Bronnen
7. Contact

Rode Kruis
Vlaanderen
Paraat. Altijd, overal.

Met de steun van
DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING **.be**

 STAD ANTWERPEN

 gent: zoveel stad

 LEUVEN
EEUWEN OUD
SPRINGLEVEND

Beste leerkracht,

In 2011 staat Music For Life in het teken van de strijd tegen diarree. Diarree is een ernstig probleem in ontwikkelingslanden: per jaar doodt het 1,5 miljoen kinderen.

Het Rode Kruis pakt dit probleem op verschillende manieren aan. In de eerste plaats proberen we diarree te voorkomen. Zo informeren we mensen over het belang van hygiëne en zorgen we voor zuiver water en toegang tot latrines.

Daarnaast bouwen we gezondheidsposten en leren Rode Kruisvrijwilligers hoe ze diarree kunnen behandelen. Zo kunnen meer zieke mensen een behandeling krijgen.

Dit educatief pakket biedt achtergrondinformatie voor jou als leerkracht en een waaier aan werkvormen waarmee je zelf aan de slag kan met jouw groep. Op www.musicforlife.rodekruis.be vind je extra materialen, zoals foto's, filmpjes, getuigenissen en werkbladen die je je leerlingen kan aanbieden.

Het pakket is als volgt opgebouwd:

1: Een basispakket over diarree in ontwikkelingslanden:

1. Diarree, een ernstig probleem?
2. Oorzaken van diarree
3. Hoe voorkomen?
4. Hoe behandelen?
5. Wat doet het Rode Kruis?

2: Uitbreidingsfiche(s):

- biologische en chemische aspecten van diarree: bacteriën, hygiëne...
- sociale focus: hoe is de samenleving georganiseerd en hoe beïnvloedt dit de thematiek?
- technische aspecten

Elke lesfiche wordt uitgewerkt volgens het volgende patroon: doel, tijdsindicatie, eindtermen, toelichting werkvorm, materiaal en werkwijze (met concrete tips voor de eventuele nabespreking), aangevuld met suggesties voor variatie (in niveau, in aanpak...). De eindtermen zijn die van op ond.vlaanderen.be/dvo

Bij iedere lesfiche uit het basispakket komt een ander thema aan bod. We raden je aan elk van de vijf thema's minstens kort te behandelen zodat de leerlingen inzicht krijgen in de hele problematiek.

Waar mogelijk werden er linken gelegd met leergebiedoverschrijdende eindtermen. Daarnaast kan je het educatief pakket op verschillende manieren integreren in het gezondheidsbeleid op school. Wat wordt er gedaan rond toiletgebruik, handen wassen, water drinken, ...? Wat zijn de afspraken in de klas of in de school? Moet er structureel iets veranderd worden in de school? In de praktijkgids 'Vitaminen voor een gezondheidsbeleid op school' vind je uitleg over de gezondheidsmatrix, het instrument om de methodiek 'Gezonde school' te integreren.

We wensen je veel plezier met dit lespakket!

Jeugd Rode Kruis: het Rode Kruis op kinderen- en jongerenmaat

Jeugd Rode Kruis heeft een ruim netwerk aan lokale afdelingen in heel Vlaanderen. Er zijn er meer dan 100. Deze afdelingen laten je het Rode Kruis beleven in al zijn aspecten, maar dan wel overgoten met een flinke dosis plezier!

Eerste hulp vormt een grote brok uit het Jeugd Rode Kruis-

aanbod. Zo zijn er eerstehulpinitiaties voor alle leeftijden. Jeugd Rode Kruis biedt ook (les)pakketten over andere Rode Kruisthema's bijvoorbeeld een spel over kansarmoede, een lespakket over aardbevingen...

Jeugdverenigingen kunnen ook bij Jeugd Rode Kruis aankloppen voor een initiatie eerste hulp voor jeugdleiders, een eerstehulpbrugzak of spelideetjes.

Alle info via www.jeugdrodekruis.be. Laat je leerlingen zelf het Rode Kruis ontdekken: www.kids.rodekruis.be.

2. Basisinformatie

2.1 Diarree, een ernstig probleem?

Diarree is een ernstig probleem in ontwikkelingslanden. Enkele cijfers:

- Diarree is samen met longontsteking de meest voorkomende doodsoorzaak bij kinderen jonger dan 5, terwijl het eenvoudig te voorkomen en te genezen is (*WHO, 2010*)
- Diarree doodt jaarlijks 1,5 miljoen kinderen (*WHO, 2009*)
- In Afrika en Zuid-Azië is 80% van de kindersterfte te wijten aan diarree (*UNICEF, 2009*)
- Diarree doodt meer kinderen jonger dan 5 dan malaria, aids en mazelen samen (*WHO, 2009*)
- Jaarlijks zijn er ongeveer 2 miljard gevallen van diarree (*WHO, 2009*)
- Diarree treft voornamelijk kinderen jonger dan 2 (*WHO, 2009*)
- Diarree is een van de belangrijkste redenen waarom kinderen jonger dan 5 aan ondervoeding lijden (*WHO, 2009*)
- Mensen die aan diarree sterven, sterven eigenlijk aan zware dehydratie en vochtverlies (*WHO, 2009*)
- Wereldwijd hebben 1 miljard mensen geen toegang tot zuiver water (*WHO, 2009*)
- Wereldwijd hebben 2,5 miljard mensen geen toegang tot sanitaire voorzieningen (*WHO, 2009*)
- Bijna 1 op 4 mensen wereldwijd gebruikt geen sanitaire voorzieningen om zich te ontlasten. 83% woont in 13 landen (*Indonesië, Ethiopië, Pakistan, China, Nigeria, Brazilië, Bangladesh, Soedan, Nepal, Niger, Vietnam en Mozambique*). (*UNICEF, 2008*)
- 88% van de diarreegerelateerde doden is te wijten aan onzuiver water, slechte sanitaire voorzieningen en slechte hygiëne (*UNICEF, 2009*)
- In ontwikkelingslanden krijgen kinderen jonger dan 3 gemiddeld 3 keer diarree per jaar. Dit veroorzaakt ondervoeding, waardoor de kinderen dan weer vatbaarder zijn voor diarree (*WHO, 2009*)
- Diarree is de voornaamste doodsoorzaak bij rampen en in conflictgebieden (*UNICEF, 2009*)
- Slechts 39% van kinderen met diarree in ontwikkelingslanden worden daarvoor behandeld (*UNICEF, 2009*)

- Door handen met zeep te wassen daalt de incidentie van diarree met 39% bij kinderen in hoge-inkomenslanden en met 32% bij kinderen in ontwikkelingslanden (*Ejemot e.a., 2008*)
- Door de toegang tot veilig water te verhogen daalt de incidentie van diarree met 47% (*UNICEF, 2009*)

Waarom sterven er zoveel kinderen aan diarree?

Hoewel het eenvoudig te voorkomen en te behandelen is, sterven er jaarlijks 1,5 miljoen kinderen aan diarree, hoofdzakelijk in ontwikkelingslanden. Daarvoor zijn er twee redenen.

→ Meer kans op besmetting

88% van de diarreegerelateerde doden is te wijten aan onzuiver water, slechte sanitaire voorzieningen en slechte hygiëne. Het meest vatbaar voor diarree zijn kinderen die met ondervoeding kampen, een slechte weerstand hebben, of in slechte hygiënische omstandigheden leven.

Kinderen zijn ook vatbaarder voor levensbedreigende dehydratie omdat water proportioneel gezien een groter deel uitmaakt van hun lichaamsgewicht dan bij volwassenen. Jonge kinderen verbruiken dagelijks ook veel meer water waardoor hun nieren minder water kunnen vasthouden in vergelijking met oudere kinderen en volwassenen.

→ Minder kans op een goede behandeling

Slechts 39% van kinderen met diarree in ontwikkelingslanden worden daarvoor behandeld. Vooral kinderen uit arme gezinnen en uit landelijke gebieden hebben amper toegang tot een behandeling. Verder is er ook nog veel onwetendheid over hoe je diarree behandelt. Minder dan 1 op 4 kinderen drinkt meer als ze diarree hebben, terwijl dat net heel belangrijk is om dehydratie tegen te gaan. Bijna 1 op 3 kinderen met diarree krijgt minder of geen eten, terwijl dit heel belangrijk is om ondervoeding tegen te gaan.

2.2 Wat zijn de oorzaken van diarree? !

Infectie: diarree kan een symptoom zijn van bacteriële, virale of parasitaire infecties, die vooral verspreid worden door water dat besmet is met feces. Deze vorm van diarree komt vooral voor in gebieden waar er een tekort is aan zuiver water om te drinken, koken en poetsen. In 40% van alle hospitalisaties is de diarree veroorzaakt door het rotavirus. Ook de cholera bacterie veroorzaakt vaak diarree, maar voornamelijk bij volwassenen en oudere kinderen.

Infecties kunnen opgelopen worden door:

- handen niet te wassen
- feces aan te raken
- onveilig voedsel te eten, bijvoorbeeld vis uit vervuilde wateren
- onzuiver water drinken
- voedsel te bereiden met onzuiver water
- voedsel te eten dat niet op een koele plaats bewaard werd en slecht geworden is

Soms is diarree ook een symptoom van ziektes als hiv/aids en mazelen.

Diarree veroorzaakt dehydratie omdat er te veel water en voedingsstoffen het lichaam verlaten. Als een zieke geen hulp krijgt, kan hij sterven. Jonge kinderen lopen het meeste gevaar.

Welke vormen van diarree bestaan er?

- Acute waterachtige diarree, zoals bij cholera en rotavirusinfectie, met veel vochtverlies en snelle dehydratie
- Reizigersdiarree (*kan veroorzaakt worden door voedselvergiftiging of een infectie*)
- Bloederige diarree, zoals dysenterie, met orgaanschade en vitamineverlies
- Aanhoudende diarree: kan tot 14 dagen duren en komt vaker voor bij ondervoede kinderen of kinderen die aan andere ziektes lijden zoals hiv/aids.
- Diarree door voedselvergiftiging (*bijvoorbeeld door besmet voedsel of water*)
- Diarree door antibiotica, wegens beschadiging van de darmflora.

REIZIGERSDIARREE

Op reis krijgen heel wat mensen last van diarree, vooral toeristen die hun vakantie in een tropisch of subtropisch gebied doorbrengen. Reizigersdiarree wordt meestal veroorzaakt door een infectie met micro-organismen (bacteriën, virussen of darm-parasieten). In de meeste gevallen blijft de aandoening vrij onschuldig, maar ze kan een vakantie wel behoorlijk vergallen. Af en toe gaat het om een meer ernstig verlopende ziekte, waarbij een ziekenhuisopname nodig is.

Preventieve maatregelen doen het risico op ernstige diarree beduidend afnemen. Toch kunnen deze maatregelen niet altijd voorkomen dat iemand reizigersdiarree krijgt. Reizigers die langere tijd willen verblijven in een (sub)tropisch gebied informeren zich dus best over de mogelijkheden van zelfbehandeling (met bijvoorbeeld antidiarree of antimicrobiële middelen).

Een arts kan geneesmiddelen voorschrijven en specifieke richtlijnen geven voor het gebruik ervan als noodbehandeling op reis.

(Bron: Help! Eerste hulp voor iedereen, 2011: 388)

2.3 Hoe kan je diarree vermijden?

De overheid kan volgende preventieve maatregelen nemen:

- Toegang tot veilig drinkwater verhogen
- Toegang tot betere sanitaire voorzieningen verhogen
- Gezondheidseducatie over hoe diarree zich verspreidt
- Vaccinatie tegen het rotavirus & mazelen

Zelf kan je deze preventieve maatregelen nemen:

- Een goede weerstand opbouwen, bijv. door borstvoeding te geven aan baby's en door voldoende gezond te eten.
- Goede persoonlijke hygiëne (*handen wassen met zeep of as voordat je het eten klaarmaakt, voor de maaltijd en na het verzorgen van een patiënt met diarree, na de ontlasting en na het verschonen van baby's*).
- Voedsel goed laten koken of bakken, vooral vlees en eieren.
- Handen en keukengerei wassen na contact met rauw vlees.
- Eten veilig bewaren op een koude plek, bij voorkeur een koelkast, uit de buurt van afval.
- Fruit en groenten pellen of wassen voor het eten.
- Borden, potten en keukengerei afwassen na gebruik.
- Sanitaire voorzieningen gebruiken die niet in de buurt van een waterbewaarpplaats staan.
- Water ontsmetten bijv. met chloortabletten, of door het te koken.
- Water veilig bewaren bijv. in een propere container met nauwe opening.

2.4 Hoe kan je diarree behandelen?

- Trek wegwerphandschoenen aan om jezelf te beschermen tegen besmetting.
- Help indien nodig de kledij te verversen.
- De kleur, de geur, de hoeveelheid en de aanwezigheid van bloed in de ontlasting zijn belangrijke signalen voor gespecialiseerde hulpverleners. Vraag of de zieke nog andere klachten heeft, zoals koorts, hevige buikkrampen of braken.
- Voorkom uitdroging, zeker als de diarree gepaard gaat met braken, koorts en/of zweten. Zorg daarom dat de zieke regelmatig kleine hoeveelheden drinkt. Een goede keuze is lichte bouillon of soep, wortelsap, rijstwater, cola of verdund fruitsap. Baby's en jonge kinderen met een milde vorm van diarree kunnen gewoon onverdunde melk blijven drinken.
- Adviseer de zieke om geen darm prikkelende of gasvormende voedingsstoffen te eten of te drinken. De meeste mensen zijn gevoelig voor bepaalde specerijen (*peper, sambal, paprika, knoflook*), sterke koffie, alcohol, uien, prei, koolsoorten en spruiten.
- Bij hinderlijke diarree zonder alarmerende symptomen, kan de zieke medicatie gebruiken om de diarree te stoppen, eventueel gecombineerd met antibiotica. Beiden zijn te verkrijgen op voorschrift van een arts.
- Was je handen met water en zeep na contact met de zieke om besmetting te voorkomen.
- In minder hygiënische omstandigheden kunnen ernstige infecties gepaard gaan met diarree (*bijv. dysenterie of (bloed)diarree*). *Let hier zeker op andere klachten en gebruik geen medicatie op eigen houtje (bijv. het gebruik van diarree remmers bij dysenterie kan gevaarlijk zijn)*. Laat de zieke geen diarree remmer nemen als je alarmerende symptomen ziet, namelijk:
  - bij bloederige diarree;
  - in geval van etter bij de stoelgang;
  - bij hoge koorts (*meer dan 38,5°C*);
  - bij hevige krampen.In deze gevallen is een behandeling onder medisch toezicht aangewezen.
- Verwijs de zieke door naar gespecialiseerde hulpverleners:
  - als hij alarmerende symptomen vertoont (*zie hoger*);
  - als zijn algemene toestand achteruit gaat;
  - als hij belangrijke medicatie inneemt (*bijvoorbeeld hart- of diabetesmedicatie*);
  - als het om een zwangere vrouw gaat.

2.5 Hoe biedt het Rode Kruis hulp?

Toegang tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen

Het Rode Kruis voorziet water en sanitaire voorzieningen in bijvoorbeeld Namibië, Burundi, Nepal en Mozambique. Dat maakt deel uit van het meer uitgebreide basisgezondheidsprogramma.

Bouwt het Rode Kruis een waterput, latrine of waterpomp? Dan doen we dat samen met de lokale gemeenschap. We richten dan een watercomité op, met daarin de lokale overheid, vrouwen, Rode Kruisvrijwilligers... De leden krijgen een opleiding waardoor ze de nieuwe sanitaire installaties en watervoorzieningen zelf kunnen onderhouden. Zo blijft de waterpomp immers het langste werken.

Hygiënepromotie

Het is heel belangrijk dat de bevolking weet hoe en waarom ze de nieuwe voorzieningen moet gebruiken.

Daarom proberen lokale Rode Kruisvrijwilligers via toneeltjes, rollenspellen, educatieve tekeningen en interactieve lessen de bevolking bewust te maken van het verband tussen hygiëne en hun gezondheid. Door het wassen van de handen met zeep of as te promoten, kan de kans op diarree met 40% dalen. Ook andere hygiënetips, zoals dieren niet los te laten lopen waar er gekookt, gegeten en geleefd wordt, helpt het aantal diarreegevallen naar beneden halen.

De taak van de lokale Rode Kruisvrijwilliger is dan ook enorm belangrijk. Lokale vrijwilligers kennen immers het beste de plaatselijke gewoontes en kennen de lokale taal. Daarom bevat elk ontwikkelingsprogramma van het Rode Kruis opleidingen voor vrijwilligers.

Hulp bij rampen

Bij een ramp, zoals een aardbeving of overstroming, moeten mensen vaak hun huizen verlaten. Water- en sanitaire voorzieningen zijn vaak beschadigd en onbruikbaar. Het Rode Kruis zorgt in dat geval voor noodinstallaties zodat de gezondheid van de getroffen bevolking niet in gevaar komt.

BEHANDELING VAN DIARREE IN ONTWIKKELINGSLANDEN

Het Rode Kruis heeft een aantal richtlijnen opgesteld die aangepast zijn aan de Afrikaanse context: de Afrikaanse eerstehulpriichtlijnen (AFAM). Hierin staan onder andere volgende adviezen voor een patiënt met diarree:

- Voorkom dehydratie en geef de patiënt genoeg te drinken. Elke keer de zieke diarree heeft, moet hij de hoeveelheid water drinken die hij verloren heeft (*kinderen jonger dan 2 jaar: 50-100 ml, kinderen van 2 tot 10 jaar: 100-200 ml, vanaf 11 jaar: minstens 200 ml*).
- Er bestaan speciale rehydratiemiddelen (ORS), een combinatie van zouten en suikers, die je kan kopen. Zouten en suikers zijn nodig om te zorgen dat de zouten in voldoende mate de darmwand kunnen verlaten en zo in de bloedcirculatie terecht komen om water vanuit de darm te onttrekken. Je kan eventueel zelf een rehydratiedrank bereiden met 60 gram maïsbloem, 1 liter water en 2 snuifjes zout dat je laat koken.

3. Doelstellingen educatief pakket lager onderwijs

1. Algemeen

De leerlingen

- 1.1 kunnen enkele kenmerken van diarree benoemen (*kennis*);
- 1.2 kunnen het verschil tussen de gevolgen van diarree in hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden aangeven (*inzicht*).

2. Oorzaken

De leerlingen

- 2.1 kunnen enkele oorzaken van diarree uit hun eigen leefwereld benoemen (*kennis*);
- 2.2 kunnen enkele oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden benoemen (*kennis*);
- 2.3 kunnen de verschillen tussen de oorzaken van diarree in hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden aangeven (*inzicht*);
- 2.4 kunnen de oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden duiden vanuit de omstandigheden op micro- (*persoonlijk*) en mesoniveau (*gemeenschap*) (*inzicht*);
- 2.5 kunnen zelf mogelijke acties formuleren om de oorzaken van diarree aan te pakken (*inzicht*);
- 2.6 kunnen toelichten waarom gebrekkige hygiëne een belangrijke oorzaak voor ziekten is (*inzicht*).

3. Voorkomen/preventie

De leerlingen

- 3.1 kunnen aangeven wat mensen in ontwikkelingslanden doen om diarree te voorkomen (*kennis*);
- 3.2 kunnen preventie maatregelen in ontwikkelingslanden koppelen aan de leefsituatie (*onveilig water, onhygiënische gewoonten, gebrekkige sanitatie*) (*inzicht*);
- 3.3 kunnen toelichten dat preventie verder gaat dan enkel de persoonlijke context (*inzicht*);
- 3.4 kunnen het verschil tussen manieren van voedselbewaring en -bereiding tussen hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden uitleggen (*inzicht*);

3.5* zien het belang in van veilig water (*attitude*);

3.6* zien het belang in van adequate voedselbewaring en -bereiding (*attitude*);

3.7* zien het belang in van hygiëne als maatregel voor preventie van ziekten, zowel in hun eigen leefwereld als in ontwikkelingslanden (*attitude*).

4. Behandeling

De leerlingen

- 4.1 kunnen aangeven hoe diarree in hun eigen leefwereld wordt behandeld (*kennis*);
- 4.2 kunnen aangeven hoe diarree in ontwikkelingslanden wordt behandeld (*kennis*);
- 4.3 kunnen de verschillen en gelijkenissen in behandelingswijzen van diarree in hoge- en lage- inkomenslanden toelichten (*inzicht*);
- 4.4 kunnen de soms moeizame behandeling van diarree in ontwikkelingslanden koppelen aan de leefsituatie (*geografisch, financieel...*) (*inzicht*);
- 4.5* zien het belang in van voorlichting over behandelingsmethoden (*attitude*).

5. Wat doet het Rode Kruis?

De leerlingen

- 5.1 kunnen enkele acties van het Rode Kruis met betrekking tot behandeling en preventie van diarree in ontwikkelingslanden benoemen (*kennis*);
- 5.2 kunnen de acties van het Rode Kruis koppelen aan de oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden (*inzicht*);
- 5.3 kunnen enkele moeilijkheden die het Rode Kruis kan ervaren in ontwikkelingslanden benoemen (*kennis*).

4. Lesfiches basispakket

FICHE 1: KOEL BEWAREN

Tijd

- Lesmoment 1: 10'
- Lesmoment 2: 20'

Doelstellingen

Preventie

- 3.4 De leerlingen kunnen het verschil tussen manieren van voedselbewaring en -bereiding tussen hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden uitleggen.
- 3.7 De leerlingen zien het belang in van adequate voedselbewaring en -bereiding.

Eindtermen

Wereldoriëntatie – Natuur

Algemene vaardigheden

De leerlingen

- 1.1 kunnen gericht waarnemen met alle zintuigen en kunnen waarnemingen op een systematische wijze noteren;
- 1.2 kunnen, onder begeleiding, minstens één natuurlijk verschijnsel dat ze waarnemen via een eenvoudig onderzoek toetsen aan een hypothese.

Gezondheid

De leerlingen

- 1.19 beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Werkvorm

Experiment + nabespreking

Materiaal

- Twee potjes met kaas, yoghurt of melk
- Koelkast

Werkwijze

Leg aan de leerlingen uit dat je een experiment zal uitvoeren. Hou verdere informatie voorlopig nog achter, zo kan je later vertrekken vanuit de bevindingen van de leerlingen.

Bewaar 2 potjes met yoghurt of kaas gedurende enkele dagen/weken. Het ene potje in de koelkast, het andere naast de koelkast. Je wacht af tot wanneer je leerlingen merken dat een van beide duidelijk niet meer eetbaar is. Je kan de evolutie eventueel dagelijks bekijken en in een logboek noteren wat de klas waarneemt.

In een tweede lesmoment bespreek je het resultaat van het experiment met de leerlingen. Volgende vragen kunnen je richtlijn zijn:

- Hoe lang hebben we de potjes laten staan?
- Merk je verschillen tussen de twee potjes? Welke?
- Welk potje zou je liefst opeten? Waarom?
- Wat kan er gebeuren als je het andere potje zou leeg eten?

Daarna kan je dieper ingaan op het belang van het koelen en het goed bewaren van voedsel. Tot slot leg je de link met de situatie in Nepal, waar de voedselbewaring en -bereiding niet altijd goed verloopt, waar hygiëne een probleem is en waar het water vaak besmet is met bacteriën.

Tips

- Dit experiment kan je ook thuis laten uitvoeren. Leerlingen moeten dan bijvoorbeeld dagelijks beschrijven wat ze zien (*logboek*).
- Bekijk het experiment op deze [website](#).

Tijd

30'

Doelstellingen

Oorzaken

- 2.2** De leerlingen kunnen enkele oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.

Behandeling

- 4.5** De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen dat voorlichting een belangrijke factor is bij de behandeling van diarree.

Wat doet het Rode Kruis?

- 5.1** De leerlingen kunnen enkele acties van het Rode Kruis met betrekking tot behandeling en preventie van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.
- 5.2** De leerlingen kunnen de acties van het Rode Kruis koppelen aan de oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden.

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Gezondheid

De leerlingen

- 1.19** beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Wereldoriëntatie - Maatschappij

Sociaal-culturele verschijnselen

De leerlingen

- 4.4** kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

Politieke en juridische verschijnselen

De leerlingen

- 4.15** kunnen illustreren op welke wijze internationale organisaties ernaar streven om het welzijn en/of de vrede in de wereld te bevorderen.

Werkvorm

Fotoanalyse + nabespreking

Materiaal

[Foto's](#)

Werkwijze

Toon de leerlingen de foto's in beperkte context. Op deze foto's zien ze enkel een voorwerp, zonder daarbij de ruimere context te zien. Zij moeten raden welk voorwerp ze op de foto zien.

Toon daarna de foto's in hun volledige context en bespreek wat er te zien is.

Oplossing

Foto 1: Yellow Flagging

Op de foto zie je een actie van het Nepalese Jeugd Rode Kruis. De kinderen krijgen een geel vlagje en moeten dit planten bij de uitwerpselen van mensen en dieren die ze op straat tegenkomen. Zo maken zij aan de bevolking duidelijk hoeveel uitwerpselen er eigenlijk op straat terecht komen en hopen ze de mensen te ontmoedigen om hun behoefte gewoon buiten te doen.

Via dergelijke educatieve projecten probeert het Rode Kruis de bevolking aan te zetten tot meer hygiëne.

Foto 2: Latrine

Op deze foto zie je een 'standaard' toilet in Nepal. Het is een latrine die in de grond gezet is. Alle uitwerpselen vallen dus in een put in de grond. De vorm van de latrine zorgt ervoor dat er minder geurhinder naar boven komt en dat de uitwerpselen niet open en bloot in de put liggen. Het Rode Kruis probeert zo veel mogelijk gezinnen in Nepal een latrine te bezorgen. Op dit moment heeft nog steeds 50% van de Nepalese gezinnen geen toilet.

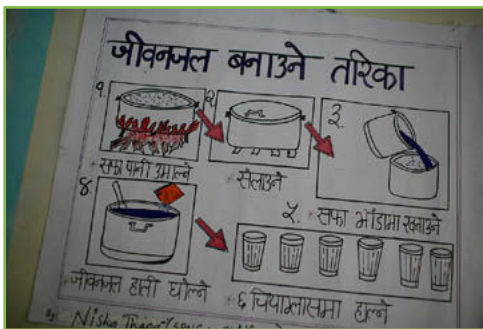
Foto 3: Latrine-lavabo

Het Rode Kruis biedt mensen in Nepal hulp door te zorgen voor latrines (Franse wc's). Maar niet iedereen begrijpt waarvoor deze dingen dienen. De latrine-pot die normaal gesproken in de grond zit, is hier opgehangen en voorzien van een zak water erboven zodat mensen zich er kunnen wassen.

Daarom is het belangrijk dat het Rode Kruis ook uitleg geeft over het gebruik van latrines.

Foto 4: Infoposter ORS

Op deze foto zie je een voorlichtingsposter in een ziekenhuis. Die vertelt mensen hoe ze een ORS (Oral Rehydration Solution) moeten maken. Dat drankje kan uitdroging bij diarree verhelpen en is een belangrijk onderdeel van de behandeling van (zware) diarree.

Tips

- Laat de leerlingen zelf een foto maken (*thuis of op school*) die te maken heeft met hygiëne of water.

Dit kan je ook in je eigen schoolgebouw doen: ga op zoek naar de voordelen die leerlingen hebben ten opzichte van Nepal. Hiervan kunnen leerlingen dan een vergelijkende collage maken met de genomen foto's en foto's uit Nepal die te vinden zijn op de [website](#).

- Mogelijke variaties op de gewone 'wat zie je'-vraag?
  - Quiz met meerkeuzevragen
Zie je op deze foto:
    - A. Een feest.
    - B. Uitwerpselen op straat.
    - C. Een typisch Nepalees kinderspelletje.
  - Waar - niet waar: je vertelt bij elke foto een verhaal dat al dan niet waar is. De leerlingen moeten inschatten of het waar of niet waar is.
  - Tijdsdruk: leerlingen moeten binnen de tijd raden wat ze zien.
  - Afvalrace: iedereen staat recht en mag om beurt raden wat hij op de foto ziet. Ben je fout, dan moet je gaan zitten. Je speelt totdat het antwoord gevonden is.

Tijd

30'

Doelstellingen

Algemeen

De leerlingen

- 1.1 kunnen enkele kenmerken van diarree benoemen.
- 1.2 kunnen het verschil tussen de gevolgen van diarree in hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden aangeven.

Wat doet het Rode Kruis?

- 5.1 De leerlingen kunnen enkele acties van het Rode Kruis met betrekking tot behandeling en preventie van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.
- 5.2 De leerlingen kunnen de acties van het Rode Kruis koppelen aan de oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden.
- 5.3 De leerlingen kunnen toelichten dat het Rode Kruis soms moeilijkheden kan ervaren bij de hulpverlening in ontwikkelingslanden.

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Mens

Ik en mezelf

De leerlingen

- 3.1* drukken in een niet-conflictgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit.

Wereldoriëntatie - Maatschappij

Sociaal-economische verschijnselen

De leerlingen

- 4.4 kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

Politieke en juridische verschijnselen

De leerlingen

- 4.15 kunnen illustreren op welke wijze internationale organisaties ernaar streven om het welzijn en/of de vrede in de wereld te bevorderen.

Werkvorm

Verhalen + opdracht

Materiaal

Verhalen

Werkwijze

De leerkracht vertelt een deel van een waargebeurd verhaal aan de leerlingen. De leerlingen mogen in groepjes overleggen over hoe het verhaal volgens hen zal verder gaan. De leerkracht overloopt vervolgens enkele van de vervolgh verhalen en vertelt tenslotte het echte verhaal.

In een nabespreking wordt met de kinderen besproken wat ze van het echte verhaal vinden.

Verhalen

1. Op weg naar het ziekenhuis

Een moeder van een kind met diarree wil met haar zoon naar het ziekenhuis zodat hij kan verzorgd worden. Moeder en zoon wonen in een klein dorpje ergens op het platteland. De grote steden, waar er ziekenhuizen zijn, zijn een heel eind weg. De moeder neemt haar zoon op de arm en stapt de deur uit....

- Vraag aan de leerlingen: Vul het verhaal aan: hoe gaat de weg van de moeder naar het ziekenhuis verder ?

Echte verhaal

Ze wandelt verder met haar zoon op de arm. Ze heeft geen auto of fiets, dus moet ze wel te voet gaan. Onderweg moet ze verschillende bergpassen over, waar niet overal auto's of bussen kunnen rijden. Ze neemt veel eten en drinken mee, want ze moet zeker twee dagen wandelen tot aan het ziekenhuis.

Als ze in de buurt van de grote stad komt, kan ze met haar zoon een bus of taxi nemen. Anderhalve dag later komt ze bij het ziekenhuis aan.

In totaal doet de moeder er dus 2,5 dagen over om met haar zieke kind in het ziekenhuis te geraken.

Nabespreking

- De moeilijke bereikbaarheid van sommige gebieden zorgt ervoor dat het niet gemakkelijk is om iedereen te helpen die het nodig heeft.
- Terugkoppelen naar eigen leefwereld: waar is hier het dichtstbijzijnde ziekenhuis? Hoe lang ben je onderweg naar de dokter en de apotheek?

2. Rode Kruisvrijwilligers

Fatima Assine is een vrijwilliger van het Rode Kruis in Mozambique. Zij vertelt over het stijgende aantal mensen dat een woonplaats zoekt rond waterbronnen met zuiver drinkwater, zoals pompen. Dit is een recente trend. De ouderen van het dorp vertellen dat ze vroeger om aan water te komen...

- Vraag aan de leerlingen: Vul het verhaal aan: wat deden mensen om aan water te komen voordat er pompen met drinkbaar water waren?

Vervolg verhaal:

... moesten graven naar water of vertrouwen op het water uit de rivier. Soms moesten ze zelfs verhuizen met heel hun familie en al het vee naar een plaats waar wel drinkbaar water was.

De droge periodes werden steeds langer en mensen moesten steeds verder lopen op zoek naar water. Het water dat ze vonden was vaak niet veilig om te drinken. Omdat dit water het enige in de buurt was, dronken ze er toch van. Het gevolg is dat veel ouders en kinderen diarree kregen en daar zelfs aan stierven.

Nu plaatst het Rode Kruis in zoveel mogelijk dorpen pompen waar mensen zuiver water kunnen halen, zo worden veel problemen en ziektes vermeden.

Nabespreking

- Welke oorzaken van diarree komen in dit verhaal aan bod?
- Wat doet het Rode Kruis?
- Wat vind je van de acties van het Rode Kruis?
- Vergelijk met de eigen leefwereld: hoe kom jij aan zuiver water? Wat doe je als het water uit de kraan onzuiver is, bijv. door wegenwerken of door een overstroming?

Tips

Voor de jongste leerlingen kan je omgekeerd tewerk gaan en vertrekken vanuit hun eigen leefwereld:

Je laat leerlingen bijvoorbeeld eerst vertellen:

- Hoe zij gewoonlijk naar het ziekenhuis zouden gaan. Daarna licht je zelf toe dat het in Nepal niet zo eenvoudig is om even naar het ziekenhuis te gaan.
- Waar zij thuis water halen om te drinken, te koken, te wassen? Daarna maak je zelf de vergelijking met de manier waarop het in Nepal gaat.

Tijd

45'

Doelstellingen

Oorzaken

De leerlingen

- 2.1 kunnen enkele oorzaken van diarree uit hun eigen leefwereld benoemen.
- 2.2 kunnen enkele oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.
- 2.3 kunnen de verschillen tussen oorzaken van diarree in hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden aangeven.

Preventie

De leerlingen

- 3.1 kunnen aangeven wat mensen in ontwikkelingslanden doen om diarree te voorkomen.
- 3.2 kunnen preventie maatregelen in ontwikkelingslanden koppelen aan de leefsituatie (*onveilig water, onhygiënische gewoonten, gebrekkige sanitatie*).

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Gezondheid

De leerlingen

- 1.17 kunnen gezonde en ongezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam.
- 1.19 beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Milieueducatie

De leerlingen

- 1.23* tonen zich in hun gedrag bereid om in de eigen klas en school zorgvuldig om te gaan met afval, energie, papier, voedsel en water.

Wereldoriëntatie - Mens

Ik en mezelf

De leerlingen

- 3.1* drukken in een niet-conflictgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderings spontaan uit.

Wereldoriëntatie - Maatschappij

Sociaal-economische verschijnselen

De leerlingen

- 4.4 kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

Werkvorm

Opdracht

Materiaal

- Werkbundels leerlingen
- Ingevuld werkbundel kind uit Nepal (*Muna*)
- [Foto's](#)
- Eventueel: eigen videocamera of fototoestel

Werkwijze

Geef de leerlingen de opdracht om gedurende één dag hun (sanitaire) doen en laten nauwkeurig bij te houden: tanden poetsen, handen wassen, toiletbezoek,...

Hiervoor is een werkbundel voorzien. In deze bundel vinden de leerlingen ook een lijstje met foto-onderwerpen. Leerlingen die thuis geen fototoestel hebben of liever geen foto's trekken van hun huis, kunnen ook een tekening maken of prenten uit tijdschriften verzamelen. De onderwerpen zijn:

- De keuken
- De wasmachine
- De afwasbak en/of de afwasmachine
- Je eigen straat
- Je toilet
- Je slaapkamer
- Je living

Overloop - voor je de opdracht geeft - zeker de bundel met de leerlingen, zodat ze goed weten wat ze op welke plaats kunnen invullen.

Ze brengen hun verslag en de gevraagde foto's (of tekeningen of prenten) mee naar school en vertellen erover.

Leg in je bespreking eventueel de link met ziek zijn: wat doe je extra als je ziek bent? Extra handen wassen, hand voor je mond...

Bespreek: wie is er al eens ziek geweest in zijn buik? Hoe komt dat, waarvan ben je dan ziek geworden? Wat heb je dan gedaan? (naar de dokter) Wat zei de dokter? (veel drinken, toch beetje eten, medicijnen...)

Daarna wordt klassikaal een dag uit het leven van een Nepalees kind beschreven aan de hand van foto's. Daarin gaan de leerlingen op zoek naar de gelijkenissen en verschillen met hun eigen dag en de eventuele foto's die ze thuis genomen hebben.

Bespreek de verschillen tussen de activiteiten en foto's in groep en koppel terug naar de oorzaken en preventie van diarree (zie basisinfo).

Tips

- Aan leerlingen die thuis geen fototoestel hebben, kan je vragen om een tekening te maken van de voorwerpen of om foto's uit tijdschriften te knippen.
- Je kan verschillende groepen van leerlingen dit ook op verschillende manieren laten aanpakken: de ene groep moet foto's maken, de andere groep tekeningen, nog een andere groep louter op papier,...

Tijd

20'

Doelstellingen

Algemeen

De leerlingen

1.1 kunnen enkele kenmerken van diarree benoemen.

Preventie

De leerlingen

3.3 kunnen toelichten dat preventie verder gaat dan enkel de persoonlijke context.

3.6* zien het belang in van veilig water.

3.7* zien het belang in van hygiëne als maatregel voor preventie van ziekten, zowel in hun eigen leefwereld als in ontwikkelingslanden.

Behandeling

De leerlingen

4.1 kunnen aangeven hoe diarree in hun eigen leefwereld wordt behandeld.

4.2 kunnen aangeven hoe diarree in ontwikkelingslanden wordt behandeld.

4.3 kunnen de verschillen en gelijkenissen in behandelingswijzen van diarree in hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden toelichten.

4.4 kunnen de soms moeizame behandeling van diarree koppelen aan de leefsituatie (*geografisch, financieel, gewoonten*).

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Gezondheid

De leerlingen

1.19 beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Wereldoriëntatie - Mens

Ik en mezelf

De leerlingen

3.1* drukken in een niet-conflictgeladen situatie eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit.

3.2 kunnen beschrijven wat ze voelen en wat ze doen in een concrete situatie en kunnen illustreren dat zowel hun gedrag als hun gevoelens situatiegebonden zijn.

Wereldoriëntatie - Maatschappij

Sociaal-economische verschijnselen

De leerlingen

4.4 kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

Werkvorm

Probleemstellingen

Materiaal

Werkblad leerlingen

Werkwijze

Deel aan de leerlingen de cases uit. Geef de leerlingen daarna hun rol: de helft van de leerlingen wordt een kind uit Nepal, de andere helft blijft zichzelf, een westers kind.

Beide groepen van kinderen staan voor hetzelfde probleem. In de rolbeschrijving zijn een aantal mogelijkheden en beperkingen beschreven. Het is aan de leerlingen om daarmee hun probleem op te lossen.

Als de leerlingen een oplossing gevonden hebben, verdeel je hen in duo's of per vier, waarbij in elk groepje even veel 'Nepalese' en westerse kinderen zitten. In deze groepjes of duo's stellen zij hun oplossingen aan elkaar voor en vergelijken ze met elkaar.

In principe hebben de leerlingen die zichzelf spelen meer middelen om het probleem op te lossen en zullen zij dus sneller tot een oplossing komen. Je kan dan met de leerlingen bespreken waarom de ene groep sneller en gemakkelijker een oplossing vindt dan de andere.

Let op: deze opdracht kan moeilijk zijn voor sommige leerlingen. Zorg zeker dat je deze helder en duidelijk kan overbrengen, desnoods in twee stappen.

Tips

- Laat de leerlingen eerst zelf nadenken over het probleem. Bied hen daarna hulplijnen aan: ze mogen aan jou een bijkomende vraag stellen, ze mogen Help!, het eerste hulphandboek van Rode Kruis-Vlaanderen, bekijken, ze mogen iets opzoeken op het internet...
- Jongere kinderen kan je een tekening laten maken van een situatie bij ons (bijvoorbeeld een ziekenhuis, een doorsnede van een huis) en daarna laten doorstrepen wat in Nepal anders of niet beschikbaar is.

BIJLAGE

CASES

1. Je hebt al enkele dagen last van diarree en voelt je echt niet goed. Je wil je graag beter voelen. Wat doe je?

Tip: extra informatie hierover vind je op blz. 5 van deze bundel.

Extra voor de “Nepalese” kinderen

Beperkingen in Nepal:

- In het dorp is er enkel een ‘traditionele’ dokter (een kruidendokter).
  - Het ziekenhuis is minstens een dag wandelen (als je gezond bent).
  - Je familie heeft zeer weinig geld.
  - Het drinkbaar water in het dorp is enkel ‘s morgens en ‘s avonds beschikbaar.
2. Je komt thuis van een hele namiddag spelen met vriendjes uit de buurt. Jullie hebben in de modder gespeeld, waardoor jijzelf en je kleren helemaal vuil zijn. Bovendien heb je van al dat spelen grote dorst gekregen. Wat doe je om je dorst te lessen en om alles zo snel mogelijk weer proper te krijgen?

Extra voor de “Nepalese” kinderen

Beperkingen in Nepal:

- De kraan met drinkbaar water in het midden van het dorp is pas vanavond weer beschikbaar.
- Het enige water dat je direct kan gebruiken is de rivier, maar daarin drijft heel wat vuilnis.

Tijd

50'

Doelstellingen

Oorzaken

De leerlingen

- 2.2** kunnen enkele oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.
- 2.5** kunnen zelf mogelijke acties formuleren om de oorzaken van diarree aan te pakken.
- 2.6** kunnen toelichten waarom gebrekkige hygiëne een belangrijke oorzaak voor ziekten is.

Preventie

De leerlingen

- 3.2** kunnen preventie maatregelen in ontwikkelingslanden koppelen aan de leefsituatie (*onveilig water, onhygiënische gewoonten, gebrekkige sanitatie*).
- 3.7*** zien het belang in van hygiëne als maatregel voor preventie van ziekten, zowel in hun eigen leefwereld als in ontwikkelingslanden.

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Gezondheid

De leerlingen

- 1.17** kunnen gezonde en ongezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam;
- 1.19** beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Wereldoriëntatie - Maatschappij

Sociaal-economische verschijnselen

De leerlingen

- 4.4** kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

Sociaal-culturele verschijnselen

De leerlingen

- 4.8** kunnen illustreren dat verschillende sociale en culturele groepen verschillende waarden en normen bezitten.

Werkvorm

Creatieve groepsopdracht

Materiaal

- [Foto's](#) bij fiche 6
- Infosheet Nepal
- Infosheet België
- Infosheet Mozambique
- Infosheet Turkije

Werkwijze

Verdeel de klasgroep in groepen van 3 of 4 leerlingen. Aan elke groep geef je een infosheet. Daarop vinden ze de naam van een land en informatie over de belangrijkste oorzaken van diarree. De besproken landen zijn België, Nepal, Mozambique en Turkije. Geef leerlingen de opdracht om de informatie door te nemen en na te denken over mogelijke oplossingen voor de oorzaken die ze op de fiche terugvinden. Dat kunnen behandelingen zijn, maar ook preventieve maatregelen. Op basis van de oplossingen die ze hebben gevonden, maken de leerlingen een poster/tekening/collage om de bevolking in het land dat ze hebben gekregen te informeren over de oplossingen die ze hebben gevonden. De poster kunnen ze dan voorstellen aan de rest van de klas.

Tips

Om de opdracht minder complex te maken, kan je de leerlingen een aantal concrete preventietips aanbieden, die ze zelf in een poster moeten gieten:

- Handen wassen met zuiver water
- Water koken voor je het drinkt
- Water halen aan de pomp in plaats van in de rivier
- Zich niet wassen in de rivier, maar met water aan de pomp
- Afval niet op straat gooien
- Toiletten (*latrines*) proper houden
- De allerkleinsten kan je een aantal [foto's](#) geven waarmee ze een collage moeten maken.
- Als je voldoende computers ter beschikking hebt, kan je leerlingen ook bijkomende informatie laten opzoeken op het internet.

Tijd

15'

Doelstellingen

Algemeen

De leerlingen

- 1.1 kunnen enkele kenmerken van diarree benoemen.

Oorzaken

De leerlingen

- 2.2 kunnen enkele oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.
- 2.3 kunnen de verschillen tussen oorzaken van diarree in hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden aangeven.

Preventie

De leerlingen

- 3.1 kunnen aangeven wat mensen in ontwikkelingslanden doen om diarree te voorkomen.
- 3.5* kunnen in eigen woorden uitleggen dat voorlichting een belangrijke factor is bij de preventie van diarree.

Behandeling

De leerlingen

- 4.2 kunnen aangeven hoe diarree in ontwikkelingslanden wordt behandeld.

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Gezondheid

De leerlingen

- 1.17 kunnen gezonde en ongezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam;
- 1.19 beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Wereldoriëntatie - Maatschappij

Sociaal-economische verschijnselen

De leerlingen

- 4.4 kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

Politieke en juridische verschijnselen

De leerlingen

- 4.15 kunnen illustreren op welke wijze internationale organisaties ernaar streven om het welzijn en/of de vrede in de wereld te bevorderen.

Werkvorm

Begrijpend luisteren – luisteroefening

Materiaal

- [Filmpje](#)
- Werkblad: verwerkende vragen

Werkwijze

Deel eventueel de werkbladen met richtvragen uit. Als je denkt dat dit voor jouw leerlingen de aandacht zal afleiden van het filmpje, deel dan de werkbladen pas achteraf uit.

Daarna geef je een korte inleiding van het filmpje: het gaat over de sanitaire voorzieningen in een Nepalese lagere school.

De leerlingen krijgen vervolgens het [filmpje](#) (van www.schooltv.nl) te zien. Ze moeten aandachtig luisteren en proberen – tijdens het filmpje of achteraf – de vragen op het werkblad te beantwoorden.

Na het filmpje worden de vragen overlopen en wordt teruggekoppeld naar de eigen leefwereld van de kinderen. Ook daarvoor vind je enkele richtvragen in deze bundel.

Oplossing Werkblad

- Noteer hier de oorzaken van diarree en ziekte die je hoort en ziet in het filmpje
  - Vuile wc's
  - Ongezond water
  - Bacteriën
- Wat leren kinderen in de les?
  - Van vies water kan je ziek worden
  - Vies water is ongezond
  - Als je naar het toilet geweest bent, moet je je handen wassen
  - Ze leren over bacteriën en dat je die niet ziet in het water
- Wat gebeurt er in scholen waar geen toiletten zijn?
  - Kinderen doen hun behoeften op een veldje achter de school, op de grond.

Leidraad nabespreking

- Als jullie diarree hebben, waardoor komt dat meestal?
- Wat doen jullie om ervoor te zorgen dat je geen diarree krijgt?
- Als je water nodig hebt, waar haal je dit dan?
- Denk je dat dat in Nepal hetzelfde is?
- Waarom is het belangrijk dat kinderen op school leren hoe ze hun handen moeten wassen?
- *Belangrijk om mee te geven: via de kinderen worden ook de ouders 'opgevoed'. De kinderen vertellen wat ze hebben geleerd en brengen zo ook de boodschap over aan hun ouders.*
- Waar ben jij vandaag al naar toilet geweest?
- Was het een propere wc?
- Denk je dat het in Nepal ook zo gaat?
- *Belangrijk om mee te geven: In Nepal gebruikt men latrines (vergelijkbaar met de zogenaamde Franse wc's), maar een groot deel van de bevolking doet zijn behoefte ook gewoon op straat. Ongeveer de helft van alle gezinnen heeft geen wc. 5 jaar geleden was dat nog 80%. Dit is dezelfde situatie als 100 jaar geleden in België.*

Tips

- Kijk ook eens naar de andere filmpjes op www.schooltv.nl. Je vindt er heel wat interessante en duidelijke filmpjes over water, hygiëne, waterzuivering, e.d. voor alle leeftijden.
- Om de antwoorden op het werkblad te corrigeren kan je, na het invullen, het filmpje eventueel nog eens laten zien ter controle.
- Je kan ook het volgende [filmpje](#) gebruiken, waarin de waterzuivering bij ons en in Niger wordt vergeleken.

Tijd

25'

Doelstellingen

Oorzaken

De leerlingen

- 2.1 kunnen enkele oorzaken van diarree uit hun eigen leefwereld benoemen.
- 2.2 kunnen enkele oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.
- 2.3 kunnen de verschillen tussen de oorzaken van diarree in hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden aangeven.

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Gezondheid

De leerlingen

- 1.17 kunnen gezonde en ongezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam.
- 1.19 beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Milieueducatie

De leerlingen

- 1.24 kunnen met concrete voorbeelden uit hun omgeving illustreren hoe mensen op positieve, maar ook op negatieve wijze omgaan met het milieu.

Wereldoriëntatie - Maatschappij

Sociaal-economische verschijnselen

De leerlingen

- 4.4 kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

Werkvorm

Foto's analyseren

Materiaal

[Foto's](#)

Werkwijze

Deze oefening verloopt in 2 fasen.

Fase 1

De leerlingen zien een hele reeks foto's door elkaar liggen.

Vraag hen om elk één foto uit te kiezen waarop – volgens hen – een oorzaak van diarree te zien is. Daarna laat je hen uitleggen waarom ze die foto gekozen hebben.

Fase 2

In de tweede fase verdelen ze de foto's die ze gekozen hebben in volgende categorieën:

- Oorzaken in Nepal
- Oorzaken bij ons
- Allebei

Opnieuw leggen de leerlingen uit waarom ze hun foto in de ene of de andere categorie leggen.

Tot slot, trek je een aantal conclusies (zie deel 'oplossing'). Bijvoorbeeld: ook als wij niet hygiënisch te werk gaan, bestaat er kans op diarree. De gevolgen ervan zijn echter minder groot bij ons.

Te gebruiken foto's vind je op de [website](#).

Let op: sommige foto's bevatten schrijnende beelden van de situatie in Nepal. Als leerkracht ga je best even door de foto's en selecteer je zelf de foto's die jij geschikt vindt voor jouw leerlingen.

Oplossing

Oorzaken van diarree, te vinden op de foto's:

- Uitwerpselen op straat (*verspreiding bacteriën*)
- Vervuiling op straat en in rivieren (*verspreiding bacteriën*)
- Gebruik van vervuild water
- Onvoldoende hygiëne

Mogelijke conclusies:

- Sommige oorzaken in Nepal en België zijn dezelfde, bijvoorbeeld persoonlijke hygiëne.
- In Nepal is vervuiling een belangrijke oorzaak van diarree: veel rivieren en straten zijn vervuild.
- In België is alles veel minder extreem: de gevolgen zijn minder groot, de oorzaken zijn minder extreem.

Tips

- Voor jongere kinderen kan je enkele foto's selecteren en deze meer in detail bespreken.
  - Wat zie je op de foto?
  - Heb je dit ook thuis?/Doe je dit thuis ook?
  - Waarom heb je dat?/Waarom doe je dat?
- In het kader van hygiëne en vuile huizen kan je eventueel verwijzen naar "Sien en Maria", die ook in Vlaanderen heel wat bacteriën in vuile huizen vinden.

5. Uitbreidingen

Deze uitbreidingen geven je de kans om de materie uit het basispakket te verdiepen of vanuit een bepaalde focus te bekijken, in functie van de interesses van je leerlingen. De uitbreidingen behandelen diarree achtereenvolgens vanuit een biologisch/chemische, een sociologische en een technologische invalshoek.

1. BIOLOGISCH/CHEMISCH KENNISMAKING MET BACTERIËN⁽¹⁾: ZELF BACTERIËN KWEKEN

Tijd:

- 15' Voorbereiding
- 15' Opzetten experiment
- Controle op regelmatige basis

Doelstellingen

Oorzaken

De leerlingen

- 2.3** kunnen de verschillen tussen de oorzaken van diarree in hoge inkomenslanden en ontwikkelingslanden aangeven.
- 2.4** kunnen de oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden duiden vanuit de omstandigheden op micro- (*persoonlijk*) en mesoniveau (*gemeenschap*)
- 2.6** kunnen toelichten waarom gebrekkige hygiëne een belangrijke oorzaak voor ziekten is.

Voorkomen

De leerlingen

- 3.2** kunnen preventiemaatregelen in ontwikkelingslanden koppelen aan de leefsituatie (*onveilig water, onhygiënische gewoonten, gebrekkige sanitatie*).
- 3.3** kunnen toelichten dat preventie verder gaat dan enkel de persoonlijke context.
- 3.7*** zien het belang in van hygiëne als maatregel voor preventie van ziekten, zowel in hun eigen leefwereld als in ontwikkelingslanden.

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Algemene vaardigheden

De leerlingen

- 1.1** kunnen gericht waarnemen met alle zintuigen en kunnen waarnemingen op een systematische wijze noteren.

- 1.2** kunnen, onder begeleiding, minstens één natuurlijk verschijnsel dat ze waarnemen via een eenvoudig onderzoek toetsen aan een hypothese.

Gezondheid

De leerlingen

- 1.19** beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Milieueducatie

De leerlingen

- 1.24** kunnen met concrete voorbeelden uit hun omgeving illustreren hoe mensen op positieve, maar ook op negatieve wijze omgaan met het milieu
- 1.26*** tonen respect en zorg voor de natuur vanuit het besef dat de mens voor zijn levensbehoeften afhankelijk is van het natuurlijk leefmilieu.

Werkvorm

Experiment

Materiaal

- Petrischaaltjes (*of goed afsluitbare potjes*)
- Gelatine
- Suikerklontjes
- Warm water
- Een steelpan
- Een aantal lepels
- Een fornuis
- Microscoop
- Wattenstaafjes
- Waterstaal uit een rivier
- Foto's Nepal

Werkwijze

(bron, geraadpleegd op 24/10/2011)

Je kan voor dit experiment in groepjes werken of elke leerling individueel laten werken.

In dit experiment zal elk groepje een eigen bacteriekweek opzetten. Dit doe je als volgt:

1. Maak een oplossing met 2 suikerklontjes, gelatine en 1/3 kop kokend water.
2. Giet de petrischaaltjes ongeveer voor 1/4 vol met deze oplossing en plaats het deksel er zo snel mogelijk op. Zo komen er geen andere bacteriën in het potje.
3. Laat dit mengsel een tweetal uur afkoelen. Zorg dat het deksel van het potje niet te veel aandamp. Dit gestolde mengsel wordt de voedingsbodem voor de bacteriën.
4. Breng met een wattenstaafje een staaltje aan op de gestolde gelatine. Je kan volgende staaltjes gebruiken:
  - Vingerafdruk: vinger licht in gestolde gelatine drukken (niet laten wassen).
  - Speeksel: wattenstaafje kort vochtig maken in de mond en over de gelatine wrijven.
  - Rivierwater: staafje vochtig maken en over de gelatine wrijven.
  - Kraantjeswater: staafje vochtig maken en over de gelatine wrijven.
  - Wc-bril: over de bril wrijven met het staafje en daarna over de gelatine wrijven. Eventueel staafje wat bevochtigen.
5. Sluit de potjes goed af en markeer bij elk potje welke staal er werd gebruikt.
6. Je kan de evolutie van de kweek dagelijks onder de microscoop volgen en wijzigingen noteren.
7. Na een week zou je een duidelijk zichtbaar resultaat moeten zien.

Neem een foto van alle plaatsen waar je staaltjes haalt. Deze dienen om later te vergelijken met foto's uit Nepal. Verwijzing naar foto's Nepal

Bespreking

Op de staaltjes zal je na verloop van tijd schimmels zien verschijnen. Onder de microscoop zal je dan een bacteriekolonie kunnen waarnemen.

Het doel van deze observatie is hoofdzakelijk aangeven dat zelfs bij ons een aantal plaatsen al veel bacteriën bevatten.

Daarna kan je de foto's van de plaatsen waar je de staaltjes genomen hebt, vergelijken met de foto's uit Nepal. Uit die vergelijking kunnen leerlingen een groot verschil in hygiëne en milieu ontdekken. Wijs leerlingen er op dat dit ook betekent dat er heel wat meer bacteriën aanwezig zijn in de rivieren, op de toiletten, op de handen van de mensen, enzovoort. Vervolgens kan je ook terugkoppelen naar de milieuproblematiek en vervuiling in België.

Licht toe wat bacteriën zijn. Daarbij kan je eventueel verwijzen naar de cholerabacterie, die in Nepal een belangrijke oorzaak is van diarree.

Met andere woorden: hygiëne is zeer belangrijk. Koppel hier zeker ook terug naar de vingerafdrukken van de leerlingen zelf en het belang van handen wassen!

Tips

[Hier](#) vind je meer informatie over hoe je een eigen bacteriekweek kan opzetten.

1. BIOLOGISCH/CHEMISCH KENNISMAKING MET BACTERIËN⁽²⁾: HANDEN WASSEN

Tijd

35'

Doelstellingen

Oorzaken

De leerlingen

- 2.6** kunnen toelichten waarom gebrekkige hygiëne een belangrijke oorzaak is voor ziekte.

Preventie

De leerlingen

- 3.1** kunnen aangeven wat mensen in ontwikkelingslanden doen om diarree te voorkomen.
- 3.7*** zien het belang in van hygiëne als maatregel voor preventie van ziekten, zowel in hun eigen leefwereld als in ontwikkelingslanden.

Wat doet het Rode Kruis?

De leerlingen

- 5.1** kunnen enkele acties van het Rode Kruis met betrekking tot behandeling en preventie van diarree in ontwikkelingslanden benoemen (*kennis*);
- 5.2** kunnen de acties van het Rode Kruis koppelen aan de oorzaken van diarree in ontwikkelingslanden (*inzicht*).

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Gezondheid

De leerlingen

- 1.17** kunnen gezonde en ongezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam;
- 1.19** beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Werkvorm

Wedstrijd en nabespreking

Werkwijze

Eén van de acties van het Rode Kruis in Nepal is promotie van goede hygiëne, met specifieke nadruk op handen wassen. De kinderen leren dit in de vorm van een wedstrijd 'om ter best handen wassen'. Dit kan je met je leerlingen ook doen.

Onder een blacklight kan je zien hoe proper of hoe vuil je handen van een persoon zijn. Maak het donker in de klas en laat de leerlingen hun handen onder het blacklight houden. Als je dit meteen na de speeltijd doet, is er vast heel wat te zien.

Daarna laat je de leerlingen hun handen wassen. De properste handen winnen de wedstrijd. Hieraan kan je een leuke prijs koppelen.

Tips voor verdere uitbreidingen

- Zie je onder het blacklight weinig vuil op de handen, dan kan je ook fluorescerende gel gebruiken. Leerlingen wassen hun handen zo goed mogelijk met deze gel. Daarna hou je hun handen onder het blacklight. Zo worden de plaatsen zichtbaar waar leerlingen hun handen niet goed gewassen hebben. Op basis daarvan kan je dan een winnaar uitroepen.
- Je kan de focus leggen op het belang van waterzuivering en zuiver drinkwater. In Nepal wordt water gezuiverd door het te koken, maar ook door UV-filtering door de zon en chloortabletten. Je kan beide technieken uitproberen met je leerlingen.

Meer informatie over UV-filtering vind je [hier](#).

Meer informatie over chloor en de werking van chloor bij het zuiveren van water vind je [hier](#).

- Je kan een leerling halverwege de schooldag 'melden' dat hij besmet is met de cholera-bacterie. Dit is een bacterie die in ontwikkelingslanden ernstige diarree veroorzaakt. In een bespreking overloop je met de leerling zijn dag: wat heeft hij vandaag gedaan? Wie en wat heeft hij aangeraakt? Heeft hij voldoende zijn handen gewassen? Welke andere leerlingen zouden nu al besmet kunnen zijn?

Leg uit hoe je bacteriën via de handen kan verspreiden.

Vervolgens bespreek je met de klas wat ze kunnen doen om te voorkomen dat de 'ziekte' zich verder verspreidt. Mogelijkheden: vaker handen wassen, handschoenen dragen, naar het ziekenhuis gaan, hand voor de mond bij het hoesten, niet hetzelfde toilet gebruiken, enz.

2. SOCIAAL LEEF JE IN IN HET KASTENSYSTEEM

Tijd

50'

Voorkennis

Oorzaken, preventie en behandeling van diarree en wat doet het Rode Kruis?

Doelstellingen

Oorzaken

- 2.3** De leerlingen kunnen de verschillen tussen de oorzaken van diarree in hoge en lage inkomenslanden aangeven.

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Maatschappij

Sociaal-economische verschijnselen

De leerlingen:

- 4.4** kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

Sociaal-culturele verschijnselen

De leerlingen:

- 4.8** kunnen illustreren dat verschillende sociale en culturele groepen verschillende waarden en normen bezitten.

Werkvorm

Groepswerk, rollenspel, klasgesprek

Materiaal

- 1:** Werkbladen (*aantal is afhankelijk van de klasgrootte*):
- werkblad 1 "De Geleerden"
  - werkblad 2 "De Krijgers"
  - werkblad 3 "De Handelaars"
  - werkblad 4 "De Arbeiders"
  - werkblad 5 "De Onaanraakbaren"
  - werkblad 6 "Groepsopdracht"
- 2:** Blanco stickers waarop je kastennamen schrijft. (*Voorzie voor elke leerling een sticker. De leerlingen worden twee keer verdeeld in groepen, deze stickers worden tijdens de eerste groepsverdeling uitgedeeld. Hierbij gelden de volgende regels: per groep moet er 1 Geleerde, 1 Krijger, 1 Handelaar, 1 Arbeider en minstens 1 Onaanraakbare zijn. Er mag dus meer dan één Onaanraakbare zijn in de groep. Schrijf daarom "Onaanraakbare" op de resterende stickers.*)

Werkwijze

1. Je vertelt de leerlingen dat jullie een spel gaan spelen over het kastensysteem.
2. Spreek samen de volgende regels af:
  - a. Je mag niet van groep veranderen.
  - b. Je mag niet door elkaar praten tijdens het uitvoeren van de opdracht.
  - c. Je krijgt elk een blad met informatie op die enkel voor jou bedoeld is en niet voor de andere groepsleden. Niemand anders dan jij mag weten wat er op het blad staat.
  - d. Je krijgt een naamsticker waarop je rol staat.
  - e. Iedereen speelt een 'rol'. Neem dit spel niet persoonlijk op.
3. Dan gebeurt de eerste groepsverdeling. Deel de klas op in 5 groepen waarvan 4 groepen uit evenveel leerlingen bestaan. Bijvoorbeeld: je klas telt 17 leerlingen, dan bestaat groep 1, 2, 3 en 4 uit 3 leerlingen; groep 5 bestaat uit 5 leerlingen. De grootste groep is dus steeds groep 5. Plaats de groepen ruimtelijk zo ver mogelijk van elkaar.
4. Geef alle groepsleden de desbetreffende naamsticker en het desbetreffende rollenblad (*zie werkblad 1-5*). Vertel hen wat hun rolnaam is (*Jullie zijn vanaf nu de Krijgers*) en vraag hen de beschrijving van de rollen samen te lezen. Op deze bladen staan instructies over hoe de leerlingen zich in hun rol moeten gedragen tegenover anderen. Ze weten dus NIET hoe zij behandeld zullen worden (*dat is namelijk het leermoment, zeker voor De Onaanraakbaren*).
  - a. Groep 1 zijn de Geleerden en krijgen werkblad 1 "De Geleerden",
  - b. Groep 2 zijn de Krijgers en krijgen werkblad 2 "De Krijgers",
  - c. Groep 3 zijn de Handelaars en krijgen werkblad 3 "De Handelaars",
  - d. Groep 4 zijn de Arbeiders en krijgen werkblad 4 "De Arbeiders",
  - e. Groep 5 zijn de Onaanraakbaren en krijgen werkblad 5 "De Onaanraakbaren".
5. Ga langs bij elke groep om te controleren dat elke leerling weet wat hij/zij moet doen. Herhaal desnoods de richtlijnen totdat iedereen zijn rol begrijpt.

6. Laat alle leerlingen terug samenkomen en herverdeel de klas (*tweede groepsindeling*). In elke groep moet je exact 1 Geleerde, 1 Krijger, 1 Handelaar, 1 Arbeider en minstens 1 Onaanraakbare hebben. Herinner de leerlingen dat ze niet aan elkaar mogen vertellen wat er op hun eigen rollenblad staat. Vanaf nu negeer je De Onaanraakbaren ook.
7. Geef aan elk nieuwgevormde groep werkblad 6 "Groepsopdracht".
8. Vertel aan de leerlingen dat ze mogen starten met de opdracht en dat ze daarvoor 20 minuten krijgen. Het is de bedoeling dat ze werkblad 6 "Groepsopdracht" invullen en afgeven aan jou. Waarschijnlijk zullen de leerlingen enkele minuten nodig hebben om in hun rol te komen. Eens ze opgewarmd zijn, zouden ze de Onaanraakbaren moeten uitsluiten (*zowel verbaal als non-verbaal*).
9. Eindig het spel na 20 minuten. Iedereen verlaat dus zijn of haar rol en wordt terug zichzelf.
10. Dan volgt de nabespreking.
  - a. Stoom aflaten: de leerlingen zullen vanzelfsprekend gefrustreerd zijn na het spel. Geef ze genoeg ruimte om hun gevoelens te uiten over de ervaring. Stel vragen als:
    - i. Hoe vond je het spel?
    - ii. Wat vond je leuk aan het spel? Wat vond je niet zo leuk aan het spel?
    - iii. Overloop samen de oplossingen van de quiz (zie bijlage 2)
  - b. Spelverloop: doel is om zoveel mogelijk informatie en ervaringen te achterhalen om van hieruit te leren.
    - i. Wat is er gebeurd?
    - ii. Vond je het gemakkelijk om een andere rol aan te nemen?
    - iii. Aan de Onaanraakbaren: hoe werd je behandeld en hoe voelde je je daarbij?
    - iv. Wie had er het gevoel dat hij niet alles mocht doen wat hij wilde? (vraag om hun handen op te steken, waarschijnlijk zullen dat er veel zijn)
      1. Wat mocht je niet doen en wat wel?
      2. Waarom denk je dat je zo werd behandeld?
      3. Wat heb je eraan gedaan?
      4. Heb je zelf mensen uitgesloten/uitgebuit? Waarom? Hoe voelde je je erbij?

Achtergrondinfo voor de leerkracht

Het kastensysteem is een sociale opdeling die veel te maken heeft met het Hindoeïsme. Hindoeïsme is één van de wereldgodsdiensten, zo'n 15 % van de wereldbevolking gelooft in het Hindoeïsme. De meeste aanhangers van de godsdienst wonen in India en haar omliggende landen zoals Nepal.

De sociale indeling in kasten werd wettelijk vastgelegd in de 15e eeuw, maar bestond al veel langer. Het vindt zijn oorsprong in de arbeidsverdeling binnen de maatschappij. Vandaag bestaat het nog, hoewel het wettelijk verboden is. Het wordt wel veel minder strak toegepast in Nepal dan in India.

Het kastensysteem kan je bekijken als een kast. De mensen van de onderste plank hebben geen goede baan en de mensen van de hoogste plank hebben een heel goede baan of een heel hoge functie. Als je geboren bent op de onderste kaste kan je niet gaan studeren om zo een baan te krijgen die eigenlijk bij een kaste hoger hoort. Je kunt tijdens je leven niet van kaste veranderen. Hindoes geloven namelijk in reïncarnatie, dat is dat je opnieuw geboren wordt na je dood. Als je goed leeft, dus als je je aan de Hindoeïstische regels houdt, dan is de kans groot dat je in je volgende leven in een hogere kaste terecht komt.

Er zijn verschillende lagen in het kastensysteem. De kasten heten achtereenvolgens de Geleerden, de Krijgers, de Handelaars en de Arbeiders.

De Onaanraakbaren horen niet bij de kasten omdat ze onrein zijn. De mensen uit het kastensysteem mogen een Onaanraakbare niet eens aanraken, anders worden zij ook onrein en komen ze in een volgend leven in een lagere kaste. Wel mogen ze water halen voor een Onaanraakbare, omdat Onaanraakbaren zelf geen water mogen halen. De reden is omdat alles wat ze aanraken, vervolgens ook onrein wordt. Mensen die tot de Onaanraakbaren behoren onder andere mensen met de onreine beroepen zoals schoonmaker, slager, straatveger en lijkverbrander.

Bron: www.kennisnet.nl + Muylle, L. (1998), *Pal achter Nepal*. Brussel: Rode Kruis-Vlaanderen.

- v. Wie had er het meest te zeggen? En waarom was dat?
- c. Waarover ging de oefening?
  - i. Leg het kastensysteem uit aan de hand van de onderstaande tekst.
  - ii. Leg uit dat de leerlingen via dit spel konden ervaren hoe het voelt om in een kaste te zitten en hoe de kasten met elkaar omgaan.
- d. Link met de realiteit - enkele suggesties:
  - i. Waar je geboren bent, bepaalt je kaste. Je kan je nooit 'opwerken' naar een andere kaste.
  - ii. Nuancering: hoewel het kastensysteem nog leeft onder de mensen wordt er meer en meer geprobeerd om de kastenregels te doorbreken. Zo komen huwelijken tussen verschillen kasten meer voor dan vroeger en mogen verschillende kasten samen een koffie gaan drinken. Een interessante vraag aan de leerlingen kan zijn om te zoeken naar tips voor de bevolking om de kastenregels te doorbreken.
  - iii. Blijven arme en rijke mensen in België heel hun leven arm of rijk? Nee, er zijn meer verschuivingen mogelijk dan in landen waarin het kastensysteem nog toegepast wordt. Enkele voorbeelden: goede job vinden, crisissen, scholing...
  - iv. Maak de link met de Music-for-Life-thema (diarree). De verdeling van de kasten is vergelijkbaar met het verschil tussen rijke en arme mensen.
    1. Enkele richtvragen
      - a. Welke kaste heeft de meeste kans om ziek te worden en waarom?
      - b. Welke kaste heeft zeker een eigen toilet thuis?
    2. Enkele feiten ter ondersteuning (Bron: het Rode Kruis-Nepal, 2011):
      - a. In Nepal leeft 65% van de bevolking onder het armoedeniveau.
      - b. Aandoeningen zoals diarree, tyfus, dysenterie en cholera zijn nog steeds grote bedreigingen voor de volksgezondheid voor landelijke en stedelijke armen in Nepal. De oorzaken hiervoor zijn gebrekkige watervoorziening, besmet water drinken, slechte sanitaire voorzieningen en armoedige levensomstandigheden.

- c. De arme en achtergestelde gemeenschappen worden het zwaarst getroffen, en daarbinnen vooral kinderen en vrouwen.
- d. De toegang tot sanitaire voorzieningen is veel kleiner voor armen (12%) dan voor rijken (80%).
- e. Het kastensysteem, sociale uitsluiting op basis van etnische verschillen en seksuele discriminatie zijn extreem complex en veelvoorkomend in Nepal. Onaanraakbaren hebben slechts een beperkte toegang tot water.

Tips

- Eventueel kan je de link maken met de standensamenleving en/of de klassensamenleving. Beiden zijn net als het kastensysteem manieren waarop men de maatschappij indeelt in sociale groepen.
  - De drie middeleeuwse standen in het westen vertonen gelijkenissen met de kasten: geestelijkheid, adel en boerenstand. Daarnaast worden mensen net zoals bij de kasten reeds van hun geboorte ingedeeld in standen (lage sociale mobiliteit).
  - Iemand behoort tot een sociale klasse omwille van zijn/haar economische positie en de daaruit volgende levenskansen. De concrete eigenschappen kunnen variëren. Enkele voorbeelden zijn: geslacht, beroep, inkomen, seksuele geaardheid, ...
- Maak een vergelijking tussen ontwikkelingslanden en hoge-inkomenslanden. In hoge-inkomenslanden zoals België mogen mensen op het eerste zicht meer. Maar is dat ook zo? Je kan ingaan op vormen van ongelijkheden in hoge-inkomenslanden zoals racisme en discriminatie op basis van seksuele geaardheid, kansarmoede, financiële armoede, mensen met beperkingen.
- Meer weten over het hindoeïsme?
  - Een interactieve [website](#) met quiz
  - Info voor oudere leerlingen vind je [hier](#)

BIJLAGE

Bijlage 1: Overzicht kasten (Crocker, 1993)

- De Geleerde.
De Geleerde is de meest belangrijke persoon in de groep. Zijn/haar mening is de waarheid. Alles wat hij/zij zegt, moet gevolgd worden door de hele groep. Dat is omdat de Geleerde de meest slimme persoon van de groep is. Alle antwoorden die hij/zij geeft, moeten opgeschreven worden.
- De Krijger.
De Krijger is de tweede belangrijkste persoon in de groep. Als een Onaanraakbare te dicht bij de anderen komt, dan moeten ze vragen aan de Krijger om ze te beschermen. De Krijger moet ze ook beschermen als leerlingen uit andere groepen naar hen toe komen.
- De Handelaar.
De Handelaar is een belangrijke kaste maar niet zo belangrijk als de Krijger en de Geleerde. Straks moeten de leerlingen in groep een opdrachtblad invullen. Vraag aan de Handelaar om het blad in te vullen, dat is zijn/haar taak. Lach de Handelaar uit als hij/zij zelf de antwoorden probeert te geven. Alles wat hij/zij zegt is fout.
- De Arbeider.
De Arbeider is niet belangrijk in de groep. Negeer alles wat de Arbeider zegt. Wanneer het opdrachtenblad ingevuld is, dan moet de Arbeider het afgeven aan de leerkracht. Dat is zijn/haar enige taak, voor de rest moet iedereen hem negeren.
- De Onaanraakbaren.
Iedereen mag de Onaanraakbaren volledig negeren. Praat er niet mee, doe alsof ze niet bestaan en onzichtbaar zijn. Als ze te dicht komen, ga dan snel weg van hen, niemand wilt namelijk onrein zijn.

Bijlage 2: Oplossing quiz

1. Als je diarree hebt, ...
  - A. drink je best minder
  - B. eet je best minder
  - C. **was je best je handen voor het eten**
  - D. Alle bovenstaande antwoorden
2. Diarree wordt veroorzaakt door:
  - A. **bacteriën**
  - B. ORS
  - C. wormen
  - D. Alle bovenstaande antwoorden
3. Meer dan 80% van de diarreegevallen is te wijten aan:
  - A. geen toiletten
  - B. slechte hygiëne
  - C. vuil water
  - D. **Alle bovenstaande antwoorden**
4. Waardoor daalt de kans op diarree met meer dan 30%? Als je na het toiletbezoek ...
  - A. **je handen met zeep wast**
  - B. propere kleren aan doet
  - C. vetzig voedsel eet
  - D. water van een rivier drinkt
5. Wat speelt de belangrijkste rol bij de diarreeproblematiek in ontwikkelingslanden?
  - A. **Of je arm of rijk bent**
  - B. Of je een vrouw of een man bent
  - C. Wat je gestudeerd hebt
  - D. Welke huidskleur je hebt

Tijd

15'

Doelstellingen

Preventie

De leerlingen

- 3.1 kunnen aangeven wat mensen in ontwikkelingslanden doen om diarree te voorkomen (*kennis*).
- 3.2 kunnen preventiemaatregelen in ontwikkelingslanden koppelen aan de leefsituatie (*onveilig water, onhygiënische gewoonten, gebrekkige sanitatie*) (*inzicht*).
- 3.5* zien het belang in van veilig water (*attitude*).

Wat doet het Rode Kruis?

De leerlingen

- 5.1 kunnen enkele acties van het Rode Kruis benoemen over behandeling en preventie van diarree in ontwikkelingslanden (*kennis*).

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Algemene vaardigheden

- 1.1 De leerlingen kunnen gericht waarnemen met alle zintuigen en kunnen waarnemingen op een systematische wijze noteren.

Gezondheid

- 1.19 De leerlingen beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert.

Milieueducatie

- 1.23* De leerlingen tonen zich in hun gedrag bereid om in de eigen klas en school zorgvuldig om te gaan met afval, energie, papier, voedsel en water.

Werkvorm

Experiment

Materiaal

- Foto's
- Lepel
- Trechter (*bijv. koffiefilter*)
- Emmer water
- Vuil
- 2 doorzichtige bekers of glazen
- Filterpapier
- [Foto's](#) ter illustratie

Werkwijze

Experiment

U kan het experiment zelf uitvoeren en de leerlingen laten observeren. U kan ook de groep indelen in kleinere groepen en de leerlingen zelf het experiment laten doen. Deel in dat geval de instructies uit aan de leerling.

1. Vul een beker in de emmer met water.
2. Giet wat vuil in de beker.
3. Roer het water goed.
4. Plaats het filterpapier in de trechter.
5. Plaats de trechter in een propere beker.
6. Giet voorzichtig het vuile water in de trechter.

Alternatieven

- www.technopolis.be/nl/index.php?n=4&e=47&s=354&exp=119
- www.expeditionchemistry.nl/977/schoon-water
- Aan de hand van dit [filmpje](#)

Bespreking

- Laat de leerlingen beschrijven wat ze zien: hoe ziet het water in de tweede beker eruit? Vergelijk met het water in de eerste beker.
- Denk na over andere methoden voor het zuiveren van water (*een zeef voor grote stukken, koken, een turbine, chloor zoals in het zwembad, zuiveren via UV-a – stralen*).
- Vergelijk waterzuivering in België met waterzuivering in Nepal.
  - Hoe maken wij water vuil in huis en op school? En in Nepal?
  - Waar gaat ons vuile water naartoe? En in Nepal?
  - Wat gebeurt het met het vuile water in België? En in Nepal?
  - Is het water uit onze kraan proper? En het water waarmee we douchen en de wc doorspoelen? En in Nepal?
- Koppel het belang van zuiver water en hygiëne aan het thema gezondheid. Waarom is het zo belangrijk dat we onze handen wassen na het toiletbezoek en voor het eten?
- Extra: Wat kunnen we doen om minder water te vervuilen? Bijv. kraan sluiten bij tanden poetsen. Wat kan de school doen?
- Wat doet het Rode Kruis in Nepal om de mensen te helpen: vertel “Wat doet Rode Kruis” uit het basispakket.

Tips

- Deze werkvorm kan je koppelen aan het gezondheidsbeleid van de school.
- Laat leerlingen naar de filmpjes kijken:
- www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20060913_wa-ter_zuivering
- www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20060411_drink-water01
- www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20081204_wa-ter02

BIJLAGE

Tips uit ‘Help! Eerste hulp voor iedereen’, het referentiewerk over eerste hulp van Rode Kruis-Vlaanderen.

- In ons land is leidingwater drinkbaar, het wordt voldoende gecontroleerd.
- Gebruik geen kraantjeswater als de hygiënische omstandigheden ondermaats zijn. Drink liefst flessenwater uit een fles die in je bijzijn geopend wordt. Vermijd ook ijsblokjes, want die kunnen gemaakt zijn met besmet water.
- Als je geen flessenwater hebt, moet het water gekookt of ontsmet worden. Vooral voor avontuurlijke reizigers is dit belangrijk. De volgende maatregelen verkleinen de kans op besmetting:
  - zichtbaar troebel water filteren vooraleer het te ontsmetten of te koken (bijvoorbeeld met een koffiefilter);
  - het water tot het kookpunt brengen (tot er grote luchtbellen ontstaan);
  - het water zuiveren in een speciale waterfilter (vraag deskundig advies voor het gebruik ervan);
  - het water chemisch ontsmetten met chloordruppels of chloortabletten (verkrijgbaar in gespecialiseerde buitensportzaken) is een noodoplossing als de andere methodes onmogelijk zijn.

Tijd

30' – 50'

Doelstellingen

Preventie

De leerlingen

3.2 kunnen preventiemaatregelen in ontwikkelingslanden koppelen aan de leefsituatie (*onveilig water, onhygiënische gewoonten, gebrekkige sanitatie*)

3.5* zien het belang in van veilig water.

Wat doet het Rode Kruis?

5.1 De leerlingen kunnen enkele acties van het Rode Kruis met betrekking tot behandeling en preventie van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.

Eindtermen

Wereldoriëntatie – Techniek

Techniek als menselijke activiteit

De leerlingen kunnen

2.9 een probleem, ontstaan vanuit een behoefte, technisch oplossen door verschillende stappen van het technisch proces te doorlopen.

2.10 bepalen aan welke vereisten het technisch systeem dat ze willen gebruiken of realiseren, moet voldoen.

2.11 ideeën genereren voor een ontwerp van een technisch systeem.

2.12 keuzen maken bij het gebruiken of realiseren van een technisch systeem, rekening houdend met de behoefte, met de vereisten en met de beschikbare hulpmiddelen.

Werkvorm

Groepsopdracht

Materiaal

- Kosteloos materiaal dat waterbestendig is (botervlootjes, plastic flessen, yoghurtpotjes,
- Bekertjes);
- Plakband;
- Nietjes;
- Tafels, stoelen, bezemstelen... om in de hoogte te werken;
- Een paar dweilen;
- Olie met verf;
- Scharen;
- Een stevig breekmes voor de leraar.

Werkwijze

De leerlingen krijgen de opdracht om met het aanwezige materiaal een waterleiding te maken die het water van de waterpomp tot in het dorp brengt. De waterpomp bevindt zich op ongeveer 1,5 meter hoogte (twee tafels op elkaar, ter hoogte van de bovenste rand van het schoolbord of in de gangen van de school) en moet het water tot 3 meter verder naar het dorp brengen.

Elke leerling gaat eerst individueel aan de slag met het ontwerpen van een plan voor de constructie. Ze maken het plan voor een waterleiding van ongeveer 2 meter lang, rekening houdend met het materiaal dat voorhanden is. Al de stukken moeten uitmonden in één vergaarbak van waaruit opnieuw een kortere leiding wordt gemaakt van ongeveer 1 meter, vertrekkend op 0,5 meter boven de grond. Deze leiding wordt ineen gestoken door de kinderen die als eerste klaar zijn met het individueel uitwerken van hun waterleiding.

De kinderen zullen op een creatieve manier met deze opgave moeten omspringen. Ze zullen ervaren dat het niet zo evident is om water van de ene plaats naar de andere te transporteren zonder dat hierbij iets fout loopt.

Stappen

- Je kan nu zelf in de klas aan de slag gaan om een waterleiding te bouwen. Op die manier kan je proberen om zuiver water uit de grond tot in het dorp te laten stromen. Maak eerst een ontwerp van een waterleiding die 1,5 meter boven de grond vertrekt en 3 meter lang is. Houd hierbij rekening met het materiaal dat hiervoor ter beschikking staat. Welke materialen wil je hiervoor gebruiken?
- Hoe zorg je ervoor dat je waterleiding niet lekt?
- Nadat je het plan gemaakt hebt voor je waterleiding, kan je aan de slag gaan. Zorg ervoor dat je je constructie eerst uittest voordat je ze definitief installeert.
- Wat werkt nog niet zoals gepland?
- Hoe kan je dit oplossen?

Laat de leerlingen hun antwoorden en redeneringen noteren op een blad zodat je het nadien kan bespreken.

Tips

- Je kan de kinderen stimuleren om creatieve vertakkingen of tijdelijke waterbassins in te bouwen.
- In plaats van individueel aan de waterleidingen te werken, kan je de leerlingen in groepjes verdelen. Elke groep probeert nu de meest functionele waterleiding te maken.
- Elk groepje krijgt op het einde een andere kleur vloeistof (*zoveel verschillende kleuren als er groepjes zijn*). Deze vloeistof wordt best gemaakt van olie met verf zodat de kleuren in de vergaarbak niet zomaar mengen.
- Geef het startsein om de waterleidingen te testen. De groepjes gieten op hetzelfde moment bovenaan vloeistof in hun constructie. Het water moet uiteindelijk uitmonden in het dorp, voorgesteld door een vergaarbak in het midden van de klas.
- Hoe worden de waterleidingen beoordeeld?
- Het groepje waarbij het water als eerste in de vergaarbak druppelt, verdient een pluim.
- Het groepje waarvan uiteindelijk de meeste kleur zichtbaar is in de vergaarbak verdient ook een pluim.

Tijd

30' – 50'

Doelstellingen

Wat doet het Rode Kruis?

- 5.1 De leerlingen kunnen enkele acties van het Rode Kruis met betrekking tot behandeling en preventie van diarree in ontwikkelingslanden benoemen.

Eindtermen

Wereldoriëntatie - Natuur

Milieueducatie

- 1.23* De leerlingen tonen zich in hun gedrag bereid om in de eigen klas en school zorgvuldig om te gaan met afval, energie, papier, voedsel en water.

Muzische vorming - Beeld

De leerlingen kunnen

- 1.4* plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven.
- 1.5 beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet.
- 1.6 tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven.

Werkvorm

(groeps)opdracht

Materiaal

- Tekengerief
- Knutselmateriaal (*kosteloos materiaal*)

Werkwijze

Leg de opdracht uit:

- Einddoel: Bedenk hoe een publiek toilet er moet uitzien om aantrekkelijk te zijn
  - hier
  - in Nepal.
- Stappenplan:
  - Klasgesprek:
    - Hier: maak jij gebruik van openbare toiletten: waarom wel, waarom niet, onder welke voorwaarden? (link met de eigen leefwereld)
    - Nepal: vertel je leerlingen hoe het her in Nepal aan toegaat. (zie bijlage)
  - Zoek voorbeelden van toiletten zoals ze nu zijn ([fotomateriaal](#), [Google](#)):
    - Hier: mobiele toiletten bij festivals, evenementen, op gemeenteplein, drukke straten, en publieke toiletten in concertzalen, feestzalen, winkels, parkings, stations...
    - Nepal: fotomateriaal
  - Noteer welke elementen aanwezig moeten zijn in jouw publiek (mobiel) toilet:
    - Mogelijkheid tot handen wassen?
    - Wat met geurhinder?
    - Toiletpapier?
    - Chemische wc of water om te spoelen?
  - Ga aan de slag met tekengerief: teken een plan/ schets voor een publiek toilet.
  - Je kan de leerlingen hun plan/schets laten knutselen met kosteloos materiaal.
- Bespreek:
  - Waarom heb je je publiek toilet zo ingericht?
  - Wat is het verschil tussen hoe mensen hier en in Nepal naar toilet gaan?
  - Waarom is de kans groter dat mensen in Nepal diarree zullen hebben? (geen/minder goede sanitaire voorzieningen)
  - Wat kan het Rode Kruis doen om de kans op diarree in Nepal te verminderen? (maak de link met wat het Rode Kruis echt doet)

Tips

- Je kan een koppeling maken met creatieve denkers als Panamarenko, Leonardo Da Vinci...
- Laat de leerlingen op het internet zoeken naar leuke [ideeën](#).
- Laat leerlingen uit de eerste graad een tekening maken van een mobiele of openbare toilet. Leg hen uit wat dit is, en wanneer dit wordt gebruikt. Geef aandacht aan het feit dat een lavabo nodig is om je handen te kunnen wassen. Raad hen aan dit ook te tekenen.
- Voorzie een voorbeeld.
- Koppel de opdracht aan de leefwereld van de leerlingen: toiletten aan zee op het strand, in een pretpark...

6. Bronnen

Crocker, A. (1993), *Into which caste have you been cast?: India's caste system*. Norma OK: Oklahoma Bar Association.

Ejemot RI, Ehiri JE, Meremikwu MM, Critchley JA. (2008), *Hand washing for preventing diarrhoea*. Cochrane Database Syst Rev 2008;(1):CD004265.

Muyllé, L. (1998), *Pal achter Nepal*. Brussel: Rode Kruis-Vlaanderen.

Rode Kruis-Nepal (2011), *WatSan fact sheet of Nepal "Music for Life"*. Nepal: Rode Kruis-Nepal.

Rode Kruis-Vlaanderen (2011), *Help! Eerste hulp voor iedereen*. Mechelen: Rode Kruis-Vlaanderen.

Rode Kruis-Vlaanderen (2011), *African First Aid Materials*. Mechelen: Rode Kruis-Vlaanderen.

Websites

BAM! Body and mind, (z.j.), *Hand Washing Experiment*, (online), http://www.bam.gov/teachers/activities/epi_4_hand_wash.pdf, laatst geraadpleegd op 26-10-2011.

Biorelief.com, (z.j.), *Stadium Pal Kit*, (online), <http://biorelief.com/products/portable-toilets/stadium-pal-kit.html>, laatst geraadpleegd op 21-10-2011.

Educatieve Hogeschool van Amsterdam, (2005), *Almanak Biologie*, (online), <http://www.fontys.nl/lerarenopleiding/tilburg/biologie/cd%20amsterdam/cdw/almanak/5prcurs/microbio/bactkwek.htm>, laatst geraadpleegd op 21/10/2011.

Efs, (2003), *Cleaning water*, (online), <http://www.e4s.org.uk/biffa/water/sheet05a.html>, laatst geraadpleegd op 21-10-2011.

Home Water Purifiers And Filters, (2001), *Ultraviolet Water Purification – UV*, (online), <http://www.home-water-purifiers-and-filters.com/ultraviolet-filter.php>, laatst geraadpleegd op 25/10/2011.

I New Idea Homepage, (2011), *Toilet Powered Motorcycle* (online), <http://www.inewidea.com/2011/10/10/40772.html#more-40772>, laatst geraadpleegd op 21-10-2011.

Kennisnet, (z.j.), (online), <http://www.kennisnet.nl>; laatst geraadpleegd op 21-10-2011.

Lenntech Water Treatment Solutions, (z.j.), *Desinfectiemiddelen*, (online), <http://www.lenntech.nl/processen/desinfectie/chemisch/desinfectiemiddelen-chloor.htm>, laatst geraadpleegd op 25/10/2011.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, (z.j.), *Infectieziekten, Cholera*, (online), <http://www.rivm.nl/cib/infectieziekten-A-Z/infectieziekten/cholera/index.jsp>, laatst geraadpleegd op 25/10/2011.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, (z.j.), *Infectieziekten, Rotavirusgroep A, B, C* (online), http://www.rivm.nl/cib/infectieziekten-A-Z/infectieziekten/rotavirusgroep_ABC/Rotavirus_isi.jsp, laatst geraadpleegd op 26-10-2011.

Rode Kruis-Vlaanderen en Jeugd Rode Kruis, (2006), *Gezondheid! Proost! Lespakket over Namibië, water en gezondheid*, (online), http://www.jeugdredokruis.be/JRK/index/JRK_Aanbod/Maak_je_eigen_JRKprofiel!-Gezondheid!Proost!.html?opl, laatst geraadpleegd op 21-10-2011.

Thuis experimenteren, (z.j.), *Bacteriën en schimmels kweken*, (online), <http://www.thuisexperimenteren.nl/science/microscopie/bacterienkweken/smartllabbacteriafarm.htm>, laatst geraadpleegd op 24/10/2011.

Unicef, (z.j.), (online), <http://www.unicef.org/>, laatst geraadpleegd op 26-10-2011.

World Health Organization, (z.j.), (online), <http://www.who.int/en/>, laatst geraadpleegd op 26-10-2011.

7. Contact

Alle vragen, opmerkingen en suggesties zijn welkom bij Rode Kruis-Vlaanderen, Didactisch-Pedagogische Cel:

didactiek@rodekruis.be of 015 44 35 78

Of per post naar Rode Kruis-Vlaanderen, t.a.v. Liesbeth Adriaenssens, Motstraat 40, 2800 Mechelen

Meer weten over het Rode Kruis?

Rode Kruis-Vlaanderen
Motstraat 40
2800 Mechelen
info@rodekruis.be
www.rodekruis.be
www.jeugdredokruis.be

Colofon

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Vandekerckhove, Motstraat 40, 2800 Mechelen

Uitgave: november 2011

Foto's: Rode Kruis-Vlaanderen, Nepalese Rode Kruis, Tom Van Cakenberghe

Tekst: Rode Kruis-Vlaanderen

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal dotted lines spaced evenly down the page.

Music for Life 2011: Diarree
We **do give a shit**

_____

Werkbladen

Naam: .....

FICHE 4: EEN DAG UIT HET LEVEN VAN...

Naam: _____

Datum: _____

Klas: _____

*In deze bundel hou je bij wanneer je water gebruikt en hoe vaak je dat doet.
Hou dit blad een hele dag dicht bij je, zodat je snel kan aanduiden!*

1: Toilet

Zet in het kader hieronder een streepje telkens je naar het toilet geweest bent.

Kleef hieronder een foto van je toilet, maak er een tekening van of vertel hoe ze er uit ziet.

2: Wassen

Schrijf hieronder op wanneer je je hebt gewassen en waarom:

Ik heb mijn handen gewassen om	.....uur	want	.....
Ik heb mijn handen gewassen om	.....uur	want	.....
Ik heb mijn handen gewassen om	.....uur	want	.....
Ik heb mijn handen gewassen om	.....uur	want	.....
Ik heb mijn handen gewassen om	.....uur	want	.....
Ik heb mijn handen gewassen om	.....uur	want	.....
Ik heb me volledig gewassen om	.....uur	want	.....

3: Tanden poetsen

Hoeveel keer heb jij je tanden gepeetst vandaag?

..... keer!

Waar heb je je tanden gepeetst?

.....

4: Nog meer water...

Schrijf hier op wanneer jij, je mama of je papa nog water gebruikt.

Ik gebruik ook water om:

.....

.....

.....

.....

.....

5: Bij jou thuis...

Neem een foto bij je thuis, maak er een tekening van of knip een prent uit een tijdschrift van:

- De keuken
- De wasmachine
- De afwasbak en/of de afwasmachine
- Je eigen straat
- Je keuken
- Je slaapkamer
- Je living

FICHE 5: GEEN PROBLEEM...?

Probleem 1

Wie ben je?

Je bent gewoon jezelf. Je woont in België bij je ouders, broers en zussen.

Probleem

Je hebt al enkele dagen last van diarree en voelt je helemaal niet goed. Je wil je graag beter voelen. Wat doe je?

Probleem 1

Wie ben je?

Je bent een Nepalees kind. Je woont in een klein dorpje in Nepal met je mama en papa.

Probleem

Je hebt al enkele dagen last van diarree en voelt je helemaal niet goed. Je wil je graag beter voelen. Wat doe je?

Let op:

- In jullie dorp is er geen echte dokter. Er is enkel een 'traditionele' dokter (*een dokter die kruiden-drinkjes maakt*).
- Het ziekenhuis is minstens een dag wandelen (*als je gezond bent*).
- Je familie heeft weinig geld.
- Het drinkbaar water in het dorp is enkel 's morgens en 's avonds beschikbaar.

Probleem 2

Wie ben je?

Je bent gewoon jezelf. Je woont in België bij je ouders, broers en zussen.

Probleem

Je komt thuis van een hele namiddag spelen met vrienden uit de buurt. Je hebt in de modder gespeeld en je kleren zijn helemaal vuil. Bovendien heb je van al dat spelen grote dorst gekregen. Wat doe je om je dorst te lessen en om alles weer proper te krijgen?

Probleem 2

Wie ben je?

Je bent een Nepalees kind. Je woont in een klein dorpje in Nepal met je mama en papa.

Probleem

Je komt thuis van een hele namiddag spelen met vrienden uit de buurt. Je hebt in de modder gespeeld en je kleren zijn helemaal vuil. Bovendien heb je van al dat spelen grote dorst gekregen. Wat doe je om je dorst te lessen en om alles weer proper te krijgen?

Let op:

- De kraan met drinkbaar water is pas vanavond weer beschikbaar.
- Het enige water dat je meteen kan gebruiken is de rivier, maar daarin drijft heel wat vuil.

FICHE 6: POSTER

BELGIË

Aantal inwoners

11 miljoen

Wonen

De meeste Belgen wonen in een huis in een stad of dorp. Ze kunnen zuiver water uit de kraan halen en wonen niet ver van een ziekenhuis. Als er iets ergs is, kunnen ze een ziekenwagen bellen. Er is bijna overal een dokter in de buurt. Mensen hebben in hun huis propere toiletten die ze regelmatig kuisen. Vuil water verdwijnt in het riool onder de grond.

Voedsel en drinken

De meeste Belgen hebben een koelkast of diepvriezer waarin ze hun voedsel bewaren. Daardoor blijft het langer eetbaar. Kraantjeswater in België is drinkbaar. Mensen kunnen eten bakken of koken met zuiver kraantjeswater.

Diarree

Belangrijke oorzaken van diarree in België zijn:

- Eten dat slecht is geworden
- Buikgriep
- Allergie
- Stress
- Virussen en bacteriën

NEPAL

Aantal inwoners

22 miljoen

Omgeving

Nepal is bijna 5 keer zo groot als België.

In Nepal zijn veel bergen, bijvoorbeeld de Mount Everest, de hoogste berg ter wereld.

Door die bergen zijn sommige dorpen moeilijk bereikbaar en zijn inwoners vaak lang onderweg om ergens te geraken.

Wonen

Aan de rand van grote steden wonen veel mensen in sloppenwijken. Ze hebben heel kleine, armoedige huisjes en wonen met veel mensen dicht op elkaar. Dokters en ziekenhuizen zijn vaak veraf. Nepalezen zijn dan meer dan een dag onderweg naar het ziekenhuis.

Voedsel en drinken

Niet alle Nepalezen hebben een koelkast om voedsel te bewaren. Ze bewaren eten door het in te pakken en in de grond in te graven.

Op veel plaatsen is er geen drinkbaar water. Veel mensen gebruiken water uit de rivier. Dat water moet zeker gekookt worden, zodat alle bacteriën doodgaan.

In sommige dorpen zijn er waterpompen waar de inwoners drinkbaar water kunnen halen. Die pompen werken niet altijd de hele dag door. Mensen hebben dus vaak geen zuiver water om te drinken.

Diarree

Belangrijke oorzaken van diarree in Nepal zijn:

- Weinig hygiëne
- Vuil water drinken
- Vuile wc's
- Ontsteking in de darmen
- Virussen en bacteriën

FICHE 6: POSTER

MOZAMBIQUE

Aantal inwoners

21 miljoen

Omgeving

Mozambique is 26 keer zo groot als België.

Het is er erg warm. In de regenperiode zijn er soms grote overstromingen. Als het niet regent, dan is het vaak heel lang droog.

Wonen

Veel mensen in Mozambique zijn zeer arm. Ze hebben geen geld om water, eten of medicijnen te kopen en ze wonen in kleine huisjes.

De minderheid van de Mozambikanen kunnen naar het ziekenhuis of de dokter gaan. Als die mensen ziek zijn, kunnen ze niet verzorgd worden omdat er geen dokters of medicijnen zijn.

Voedsel en drinken

Het water in de rivieren is vaak vervuild. In de kleine dorpen zijn er geen waterpompen. De inwoners moeten dus het water uit die rivieren gebruiken om zich te wassen en om te drinken. Ook het kraantjeswater in de steden is niet altijd veilig.

Er sterven veel mensen aan ziekten door vervuild water.

Diarree

Belangrijke oorzaken van diarree in Mozambique zijn:

- Weinig hygiëne
- Vuil water drinken
- Vuile wc's
- Virussen en bacteriën

TURKIJE

Aantal inwoners

77 miljoen

Omgeving

Turkije is 25 keer zo groot als België.

Het is land waar je veel verschillende soorten landschappen ziet: bergen, zee, steden en kleine dorpjes.

Wonen

De meeste Turken wonen in huizen en hebben een auto of een fiets.

Veel mensen zijn weggetrokken uit het platteland om te gaan werken in de grote steden. Daardoor is er op het platteland veel armoede. Sommige dorpen hebben geen winkels, geen ziekenhuis en geen dokters.

Turkije haalt veel geld uit toerisme. In de gebieden waar minder toeristen komen, zijn de mensen armer.

Voedsel en drinken

Het water uit de kraan en in de rivieren is meestal niet drinkbaar, zeker niet voor toeristen.

Mensen hebben meestal wel een koelkast om hun voedsel in te bewaren. Ze kunnen ook hun eten koken zodat veel bacteriën doodgaan.

Diarree

Belangrijke oorzaken van diarree in Turkije zijn:

- Minder hygiëne
- Vuil water drinken
- Virussen en bacteriën
- Allergie
- Stress

FICHE 7: VIDEO: HYGIËNELES IN NEPAL

Naam: _____

Datum: _____

Klas: _____

Los volgende vragen over het filmpje op:

1. Wat zijn de oorzaken van diarree?

→

→

→

2. Wat leren de Nepalese kinderen in de les?

_____

_____

_____

_____

_____

3. Wat gebeurt er in scholen zonder toiletten?

_____

_____

_____

_____

_____

UITBREIDING SOCIAAL: LEEF JE IN IN HET KASTENSYSTEEM

Bijlage 1: *De Geleerden*

Je bent een Geleerde en je behoort tot dezelfde kaste als de rest van de Geleerden. Je krijgt een naamsticker. Plak die op een zichtbare plaats zodat ook de andere leerlingen kunnen zien tot welke kaste jij behoort. Het is belangrijk dat je iedereen behandelt volgens hun kaste. Dit doe je zo:

De Krijger

De Krijger is de tweede belangrijkste persoon. Als een Onaanraakbare te dicht in jouw buurt komt, dan moet je aan de Krijger vragen om je te beschermen. De Krijger moet je ook beschermen als leerlingen uit andere groepen naar je toe komen.

De Handelaar

De Handelaar is een belangrijke persoon, maar niet zo belangrijk als de Krijger. Straks moet je in groep een opdracht uitvoeren. Vraag aan de Handelaar om het blad in te vullen, dat is zijn taak. Lach de Handelaar uit als hij zelf de antwoorden probeert te geven. Alles wat hij zegt, is fout.

De Arbeider

De Arbeider is niet belangrijk. Negeer alles wat de Arbeider zegt. Als het opdrachtenblad ingevuld is, dan moet de Arbeider het afgeven aan de leerkracht. Dat is zijn enige taak, voor de rest moet je hem negeren.

De Onaanraakbaren

Je moet de Onaanraakbaren volledig negeren. Praat er niet mee, doe alsof ze niet bestaan en onzichtbaar zijn. Als ze te dicht komen, ga dan snel weg van hen, je wilt namelijk niet onrein worden.

UITBREIDING SOCIAAL: LEEF JE IN IN HET KASTENSYSTEEM

Bijlage 2: *De Krijgers*

Je bent een Krijger en je behoort tot dezelfde kaste als de rest van de Krijgers. Je krijgt een naamsticker. Plak die op een zichtbare plaats zodat ook de andere leerlingen kunnen zien tot welke kaste jij behoort. Het is belangrijk dat je iedereen behandelt volgens hun kaste. Dit doe je zo:

De Geleerde

De Geleerde is de belangrijkste persoon. Zijn mening is de waarheid. Alles wat hij zegt, moet gevolgd worden door de hele groep. Dat is omdat de Geleerde de slimste persoon is. Alle antwoorden die hij geeft, moeten opgeschreven worden.

De Handelaar

De Handelaar is een belangrijke persoon, maar niet zo belangrijk als de Krijger. Straks moet je in groep een opdracht uitvoeren. Vraag aan de Handelaar om het blad in te vullen, dat is zijn taak. Lach de Handelaar uit als hij zelf de antwoorden probeert te geven. Alles wat hij zegt, is fout.

De Arbeider

De Arbeider is niet belangrijk. Negeer alles wat de Arbeider zegt. Als het opdrachtenblad ingevuld is, dan moet de Arbeider het afgeven aan de leerkracht. Dat is zijn enige taak, voor de rest moet je hem negeren.

De Onaanraakbaren

Je moet de Onaanraakbaren volledig negeren. Praat er niet mee, doe alsof ze niet bestaan en onzichtbaar zijn. Als ze te dicht komen, ga dan snel weg van hen, je wilt namelijk niet onrein worden.

UITBREIDING SOCIAAL: LEEF JE IN IN HET KASTENSYSTEEM

Bijlage 3: *De Handelaars*

Je bent een Handelaar en je behoort tot dezelfde kaste als de rest van de Handelaars. Je krijgt een naamsticker. Plak die op een zichtbare plaats zodat ook de andere leerlingen kunnen zien tot welke kaste jij behoort. Het is belangrijk dat je iedereen behandelt volgens hun kaste. Dit doe je zo:

De Geleerde

De Geleerde is de belangrijkste persoon. Zijn mening is de waarheid. Alles wat hij zegt, moet gevolgd worden door de hele groep. Dat is omdat de Geleerde de slimste persoon is. Alle antwoorden die hij geeft, moeten opgeschreven worden.

De Krijger

De Krijger is de tweede belangrijkste persoon. Als een Onaanraakbare te dicht in jouw buurt komt, dan moet je aan de Krijger vragen om je te beschermen. De Krijger moet je ook beschermen als leerlingen uit andere groepen naar je toe komen.

De Arbeider

De Arbeider is niet belangrijk. Negeer alles wat de Arbeider zegt. Als het opdrachtenblad ingevuld is, dan moet de Arbeider het afgeven aan de leerkracht. Dat is zijn enige taak, voor de rest moet je hem negeren.

De Onaanraakbaren

Je moet de Onaanraakbaren volledig negeren. Praat er niet mee, doe alsof ze niet bestaan en onzichtbaar zijn. Als ze te dicht komen, ga dan snel weg van hen, je wilt namelijk niet onrein worden.

UITBREIDING SOCIAAL: LEEF JE IN IN HET KASTENSYSTEEM

Bijlage 4: *De Arbeiders*

Je bent een Arbeider en je behoort tot dezelfde kaste als de rest van de Arbeiders. Je krijgt een naamsticker. Plak die op een zichtbare plaats zodat ook de andere leerlingen kunnen zien tot welke kaste jij behoort. Het is belangrijk dat je iedereen behandelt volgens hun kaste. Dit doe je zo:

De Geleerde

De Geleerde is de belangrijkste persoon. Zijn mening is de waarheid. Alles wat hij zegt, moet gevolgd worden door de hele groep. Dat is omdat de Geleerde de slimste persoon is. Alle antwoorden die hij geeft, moeten opgeschreven worden.

De Krijger

De Krijger is de tweede belangrijkste persoon. Als een Onaanraakbare te dicht in jouw buurt komt, dan moet je aan de Krijger vragen om je te beschermen. De Krijger moet je ook beschermen als leerlingen uit andere groepen naar je toe komen.

De Handelaar

De Handelaar is een belangrijke persoon, maar niet zo belangrijk als de Krijger. Straks moet je in groep een opdracht uitvoeren. Vraag aan de Handelaar om het blad in te vullen, dat is zijn taak. Lach de Handelaar uit als hij zelf de antwoorden probeert te geven. Alles wat hij zegt, is fout.

De Onaanraakbaren

Je moet de Onaanraakbaren volledig negeren. Praat er niet mee, doe alsof ze niet bestaan en onzichtbaar zijn. Als ze te dicht komen, ga dan snel weg van hen, je wilt namelijk niet onrein worden.

UITBREIDING SOCIAAL: LEEF JE IN IN HET KASTENSTEEEM

Bijlage 5: *De Onaanraakbaren*

Je bent een Onaanraakbare en je behoort tot dezelfde kaste als de rest van de Onaanraakbaren. Je krijgt een naamsticker. Plak die op een zichtbare plaats zodat ook de andere leerlingen kunnen zien tot welke kaste jij behoort. Het is belangrijk dat je iedereen behandelt volgens hun kaste. Dit doe je zo:

De Geleerde

De Geleerde is de belangrijkste persoon. Zijn mening is de waarheid. Alles wat hij zegt, moet gevolgd worden door de hele groep. Dat is omdat de Geleerde de slimste persoon is. Alle antwoorden die hij geeft, moeten opgeschreven worden.

De Krijger

De Krijger is de tweede belangrijkste persoon. Als een Onaanraakbare te dicht in jouw buurt komt, dan moet je aan de Krijger vragen om je te beschermen. De Krijger moet je ook beschermen als leerlingen uit andere groepen naar je toe komen.

De Handelaar

De Handelaar is een belangrijke persoon, maar niet zo belangrijk als de Krijger. Straks moet je in groep een opdracht uitvoeren. Vraag aan de Handelaar om het blad in te vullen, dat is zijn taak. Lach de Handelaar uit als hij zelf de antwoorden probeert te geven. Alles wat hij zegt, is fout.

De Arbeider

De Arbeider is niet belangrijk. Negeer alles wat de Arbeider zegt. Als het opdrachtenblad ingevuld is, dan moet de Arbeider het afgeven aan de leerkracht. Dat is zijn enige taak, voor de rest moet je hem negeren.

Groepsopdracht

Quiz

- Als je diarree hebt, ...
  - drink je best minder
  - eet je best minder
  - was je best je handen voor het eten
  - Alle bovenstaande antwoorden
- Diarree wordt veroorzaakt door:
  - bacteriën
  - ORS
  - wormen
  - Alle bovenstaande antwoorden
- Meer dan 80% van de diarreegevallen is te wijten aan:
  - geen toiletten
  - slechte hygiëne
  - vuil water
  - Alle bovenstaande antwoorden
- Waardoor daalt de kans op diarree met meer dan 30%? Als je na het toiletbezoek ...
  - je handen met zeep wast
  - propere kleren aan doet
  - vettig voedsel eet
  - water van een rivier drinkt
- Wat speelt de belangrijkste rol bij de diarreeproblematiek in ontwikkelingslanden?
  - Of je arm of rijk bent
  - Of je een vrouw of een man bent
  - Wat je gestudeerd hebt
  - Welke huidskleur je hebt

Discussieopdracht

Bespreek de volgende vragen in groep en maak een besluit. Vergeet niet rekening te houden met de regels op je rollenblad!

- Arme mensen moeten geld krijgen van rijke mensen. Ben jij het daar mee eens? Waarom wel of niet?

- Vind je dat rijke en arme mensen in ons land anders behandeld worden? Waarom wel of niet?
